

SLOVENSKI vestnik

Izdajatelj, lastnik in založnik: Dr. Franc Petek, Velikovec. — Uredništvo in uprava: Celovec-Klagenfurt, Gasometergasse 10, telefon 56-24. Glavni urednik: Rado Janežič, odgovorni urednik: Lovro Potočnik. — Tiska: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec-Borovlje. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Celovec-Klagenfurt 2, Postfach 124.

Letnik XIV.

Celovec, petek, 11. september 1959

Štev. 37 (904)

Materin jezik - predragocena dediščina

Ko smo ustali za obrambo domovine proti osvajačem, smo ustali tudi v obrambo te dragocene dediščine, ki smo jo prejeli od prednikov in smo jo dolžni predati zanamcem: v obrambo slovenskega jezika, ki je prvo in najznatnejše znamenje naše narodnosti.

Oton Župančič

Als man sich darüber zu wundern anfangt, dass sich die beiden Sprachen so brüderlich umfingen, da zog damit schon die erste Unruhe herauf, und eine Scham trübte das unbefangene Gemüht, da verleugneten einzelne schon ihre alte slowenische Mundart, weil ihr törichte Menschen, die einen sogenannten Fortschritt zu bringen vorgaben, einen geringeren Rang zugewiesen hatten und sie in den Augen von Schwachen, Angstlichen und Lässigen herabzusetzen suchten... Gehört muss also ich als Kind slowenische Lieder haben, gesungen habe ich keines und es ist mir heute, als hätte ich in meinem Leben etwas versäumt. Ich bin durch eigene Irrtümer, die freilich auch von falschen Propheten stammten, und fremde Schuld überhaupt, der zweiten, der anderen, nicht weniger schönen Seele meiner Heimat entfremdet worden, es wurde mir ein ganzes junges Leben lang von dem Zeitgeist eingeredet, und ich habe mir — Gott sei es geklagt! — es auch einreden lassen, dass die slowenische Sprache nur mehr ein minderes Gastrecht bei uns im Lande habe, dass sie verhalten sei, an dem Tische der Herren zu schweigen und sich mit freiwillig gespendeter Liebe von getreuen Anhängern zu bescheiden.

Josef Friedrich Perkonig

Materin jezik je predragocena dediščina, ki smo jo dobili od svojih staršev. V tem jeziku smo spregovorili prve besede, z njim so združeni spomini na otroška leta in na leta mladosti, na najlepši čas človeškega življenja. Kakor mi pa sta govorila ne samo oče in mati, tako sta govorila ded in babica — vsi naši predniki pred sto in tisoč leti. Iz roda v rod je šla naša govorica, mila domača beseda... In če je katera reč naša, mar ni to naš jezik?... Zares, jezik je predragocena dediščina, zakaj v njem živi vsa preteklost našega naroda, ves njegov razvoj; v njem je več kot tisočletno izkustvo, veliko bridkosti, nekaj tudi veselja. Beseda ni prazen zvok, beseda je izraz človekove notranjosti, njegovih misli in čustev.

Dr. Mirko Rupel

Je stärker sich ein Volk in seinem Dasein bedroht fühlt, um so leidenschaftlicher klammert er sich an seine Sprache... Die Pflege und Förderung der Muttersprache halten nicht nur grosse, sondern auch mittlere und kleine Völker für ihre natürliche Pflicht... Jede internationale Verbreitung von Sprachkenntnissen trägt überdies zur Annäherung zwischen den Völkern bei... Eine freiwillig gewählte Zweisprachigkeit ist das schönste Geschenk, das zwei Völker einander machen können, das, was in der Vergangenheit zu Spannungen, Missverständnissen und lodernem Hass führte — ebendies kann, wenn sich das Abendland zu sprachlicher Toleranz bekennt, künftig das Gegenteil bewirken. Lasse sich niemand entmutigen, wenn auf dem Weg zum Ziel immer wieder Rückschläge eintreten — je erhabener der Gipfel, um so steiler der Weg. Eines Tages wird doch das Wunder eintreten, dass jeder seine Sprache spricht und alle sich gleichzeitig verstehen. Das Sprachproblem der Zeit wird nicht dadurch gelöst, dass einer seiner Sprache beraubt wird, sondern dass er die andere hinzulernet.

Dr. Franz Thierfelder

Kdor svoj materin jezik zavrže ter ga pozabi in zapusti, je podobno zmedenemu pijancu, ki zlato v prah tepta in ne ve, kakšno škodo dela. Slovenski starši, ki znajo slovensko, pa svojih otrok slovenskega jezika ne uče, so nevaležni hišniki, saj zapravijo svojim otrokom drago domačo reč, slovenski jezik, ki so jim ga izročili njihovi dedje... Kar je oče dobrega prejel od svojih starih, mora zapustiti svojemu sinu; kar se je mati hvale vrednega naučila od svoje matere, bo zapustila tudi svoji hčeri. Materin jezik je najdražja dota, ki smo jo dobili od svojih starih. Skrbno smo ga dolžni ohraniti, olupšati in svojim mlajšim zapustiti.

Anton Martin Slomšek

Wer sich durchaus nicht mit dem Tier, diesem unendlich belehrenden Schlüssel zum Menschen, einlassen mag, kommt mir vor wie

Medtem ko potekajo zadnje priprave za srečanje Eisenhowerja in Hruščeva, se v Aziji odvijajo dogodki, ki nikakor niso primerni, da bi ugodno vplivali na trenutna prizadevanja za zblžanje med Vzhodom in Zahodom. V zahodnih krogih celo domnevajo, da LR Kitajska namenoma skuša opozoriti nase in se zato poslužuje sredstev, ki jih ni mogoče prezreti odnosno preslišati. Strelji v obmejnih pokrajinah Butan in S kim so močno odjeknili v vsem svetu in predsednik indijske vlade Nehru je kitajsko vlado obdolžil odkrite agresije, medtem ko so v Pekingju objavili, da prihaja

agresija s strani Indije, ker da so ozemlja na področju Himalajev že od nekdanj kitajska.

V bistvu gre pri sporu med Indijo in Kitajsko za obmejne predele ob tako imenovani MacMahonovi črti, ki so jo za indijsko-kitajsko mejo določili že leta 1913, ko je Indija bila še v rokah Angležev. Kitajci te meje nikdar niso priznali in je prišlo zlasti v zadnjih letih do številnih nesoglasij, ki pa niso zavzeli resnejše oblike, marveč so se odvijali le v obliki izmenjave raznih protestov in resolucij. Tudi zdaj so na dnevnem redu pismene obdolžitve in je Nehru

izrecno izjavil, da je Indija pripravljena razgovarjati o manjših tolmačenjih obmejne črte ter pušča vrata za kompromis še vedno odprta. Dejal je, da je prijateljstvo s Kitajsko kljub temu, kar se je zgodilo, še vedno smoter Indije in „mi bomo še dalje delovali v tem smislu. Toda to ne sme pomeniti, da bi morali mi izročiti dele našega ozemlja Kitajski“. Najbolj se umirjena politika Indije kaže v tem, da tudi v bodoče hoče zagovarjati sprejem LR Kitajske v Organizacijo združenih narodov, dočim so v Ameriki ravno zadnje dogodke vzeli za povod, da naprej odklanjajo sprejem Kitajske v svetovno organizacijo, češ da je Kitajska ponovno dokazala, da takega sprejema sploh ni vredna.

Mnogo bolj resen pa je položaj, ki se razvija v delu Indokine, v Laosu, kjer se vrstijo oboženi spopadi med vladnimi četami in uporniški skupinami. Eni poudarjajo, da gre pri tem izključno za notranjo zadevo, drugi pa so mnenja, da prihaja napad s strani Severnega Vietnama. Z vprašanjem se je bavil tudi Varnostni svet, ki je bil sklican k izredni seji, ki so jo zahtevale tri zahodne velesile. Na seji so imenovali poseben pododbor, v katerem so zastopane Japonska, Italija, Tunizija in Argentina. Naloga tega ožjega odbora pa je, da prouči položaj v Laosu in dokumente v zvezi z njim, nato pa poroča Varnostnemu svetu. Med sejo je prišlo tudi do precej ostrega spopada med zahodnimi silami in Sovjetsko zvezo ter je sovjetski predstavnik končno tudi glasoval proti postavitvi pododbora, češ da to nasprotuje svoječasnemu sporazumu o Indokini. Pododbor je dobil precej obširna polnomočja in bo položaj v Laosu proučeval tudi na licu mesta.

Zapletljaj v Laosu je brez dvoma resnega značaja, posebno še, ker so se vanj vključile tudi razne druge države, zlasti Amerika, ki je laoski vladi obljubila vojaško pomoč. Tak korak pa bi nujno sprožil podobno reakcijo tudi na nasprotni strani, kar bi lahko privedlo do ponovnih spopadov v širšem okviru in bi se Indokina ponovno znašla v položaju žrtve, na katere hrbtu bi se razvijali krvavi boji za interese velikih sil.

Posebno pa so dogodki v Aziji resni ravno zdaj, ko ves svet pričakuje, da bo sestanek Hruščev-Eisenhower odprl nove možnosti za izboljšanje odnosov med Vzhodom in Zahodom in se je utrdilo upanje, da bo zagotovljen mir, ki si ga želijo vsi narodi sveta.

Ministrski svet je sklenil vojno napoved neurjem

Že dolgo časa pereče vprašanje — prava škoda po neurjih ter ukrepi proti nadaljnjim katastrofom — je končno našlo načelno rešitev na torkovi seji ministrskega sveta, ki se je prvič sestala po poletnih počitnicah. Posamezni člani so poročali o strašnih posledicah letošnjega neurja in vlada je sklenila posebno zahvalo vsem, ki so pomagali težko prizadetim krajem in ljudem. Ministrski svet je potem sklenil uredi-

večlanska delegacija pod vodstvom zunanjega ministra Kreiskega. Na njegov predlog je ministrski svet sprejel konvencijo OZN o političnih pravicah žena, nadalje je potrdil avstrijsko-jugoslovanski sporazum o preostalih dvojnih lastnikih ter avstrijsko-jugoslovanski sporazum o ureditvi malega obmejnega prometa.

Pravosodni minister Tschadek je na seji poročal, da se je kriminalnost v Avstriji v

Katere otroke moramo prijaviti za dvojezično šolo

Kakor smo poročali že v zadnji številki, je izšel odlok deželnega šolskega sveta o prijavah otrok za slovenski oziroma dvojezični pouk. Po tem odloku moramo prijaviti otroke

- ki vstopijo v 1. razred ljudske šole,
- ki vstopijo v 1. razred glavne šole,
- ki so bili lani objavljeni od slovenskega pouka.

Prijave, ki so proste vseh pristojbin, je mogoče napraviti pismeno ali dati ustmeno na protokol pri vodji šole.

Slovinci se bomo te pravice in dolžnosti poslužili v polni meri!

tev posebnega sklada, iz katerega bi črpali sredstva za popravo po neurju povzročene škode, hkrati pa tudi za razne gradnje in naprave, s katerimi bi v bodoče odvrnili odnosno omejili strašne posledice poplav in drugih naravnih katastrof.

Ta sklad bi v prihodnjih petih letih razpolagal s približno 1,2 milijarde šilingov, od katerih bi jih že letos bilo na razpolago 100 milijonov, leta 1960 200 milijonov in v letih 1961—1963 po 300 milijonov šilingov. Po načrtu finančnega ministra bi ta sredstva dobili v obliki posojil, ki bi jih država, dežele in občine odplačevale skozi deset let.

Na seji ministrskega sveta so razpravljali tudi o trenutnih težavah v premogovnikih, kjer se kopičijo velikanske zaloge neprodanega premoga, rudarjem pa grozi nevarnost, da bodo izgubili delovna mesta. O vprašanju je poročal vicekancler Pittermann, ki se je izrekel proti uvozu tujega premoga po nižjih cenah. Posebni ministrski odbor bo navezal stike s pristojnimi zbornicami ter nato predložil ustrezne predloge ministrskemu svetu.

Poleg tega so na seji sklenili, da bo Avstrijo zastopala na Glavni skupščini OZN

einer, der nur eine Sprache kann und sich mit Händen und Füßen dagegen sträubt, noch eine zweite zu lernen.

Friedrich Hebbel

Tako so zapisali umetniki in poznavalci slovenskega in nemškega jezika o nelzmeren zakladu, ki ga za vsakogar predstavlja materina govorica, tako je njihovo mnenje o velkem pomenu znanja jezikov kot najboljšega sredstva za razumevanje in spoznavanje med narodi. Tudi naša dolžnost je, da svojim otrokom omogočimo pouk v materinem jeziku, tudi mi moramo poskrbeti, da se bo mladina naših dolin v dvojezični šoli vzgajala v duhu strpnosti in medsebojnega spoštovanja obeh narodov v deželi! Mislimo na to posebno zdaj ob pričetku šolskega leta, kajti to je naša pravica, pa tudi naša dolžnost!

zadnjih mesecih ponovno povečala, za kar vidijo strokovnjaki vzrok v vplivu slabih filmov in slabe literature na mladoletnike. Pravosodnemu in prosvetnemu ministru je bilo naročeno, da podvzameta korake za osnovanje posebne nadzorne komisije, ki bi proučila možnost borbe proti škodljivim filmom in literaturi.

V sredo so se na Dunaju sestali predsedniki treh parlamentskih klubov, ki so prav tako obravnavali problem naravnih katastrof. Sklenjeno je bilo, da zveznega predsednika prosijo, naj skliče za čas od 14. do 19. septembra izredno zasedanje parlamenta, kjer bodo sklepali o teh vprašanjih. Redno zasedanje parlamenta pa se bo pričela 15. oktobra.

Borba proti lazečemu razvrednotenju šilinga

S pozitivno konjunkturo v zadnjih mesecih postajajo predmeti široke potrošnje na trgu vedno dražji. Podjetniki in trgovci brezobzirno izkoriščajo kupno moč ljudstva ter brez vsakega vprašanja in ne ozirajo se na mnenje paritetične komisije iz meseca v mesec podražujejo svoje blago. Doslej so podražili že 40 najrazličnejših predmetov vsakodnevnih potrošnje. S tem so vsakdanji izdatki za življenjske potrebščine delavskih in kmečkih družin, predvsem pa rentnikov močno narasli in niso več v nobenem sorazmerju z mezdami, o katerih povišanju oz. izenačenju podjetniki in industrija nočejo nič slišati.

Vznemirjeni nad takim lazečim razvrednotenjem šilinga in razvojem, ko je njihov zaslužek in šiling iz meseca v mesec manj vreden, dočim vrednost podjetnikovega šilinga narašča, so delavci v vedno večjem številu industrijskih podjetij in krajev ter v meslih pričeli s protestnimi akcijami. Na številnih zborovanjih zadnjih 14 dni zahtevajo delavci, obratni sveti in sindikalna organizacija, da se ustavi sedanje navijanje cen in da se dosedanji podražitvi odgovarja-

joče izravnajo in povečajo njihove mezde. Paritetno komisijo dolžijo, da nasproti podjetnikom postopa premilo in da jim dovoli vsako podražitev. Od vlade zahtevajo novelizacijo zakona proti navijanju cen z določilom, da se vsled podražitve ogroženim predmetom določijo uradne najvišje dopustne cene.

Kakor drugod je bilo v preteklih dneh tudi v Celovcu veliko protestno zborovanje socialističnih obratnih zaupnikov in sindikalnih funkcionarjev, ki so ugotovili, da je navijanje cen posebno na Koroškem zelo občutno in da ga je posebej močno pospešila konjunktura v letošnjem turizmu. Kljub temu, da je sezona že minila, se cene še niso spremenile oz. padle nazaj na višino pred sezono.

V številnih podjetjih delavci napovedujejo stavke, medtem ko v nekaterih že stavkajo. K temu protestnemu gibanju proti lazečemu razvrednotenju šilinga vlada doslej še ni zavzela stališča. Vse kaže, da bo treba tozadevno še trdega boja, preden se bodo podjetniki omehčali za pogajanja.

Pred reševanjem težkih nalog v agrarnem vprašanju

Dvoje vprašanj stoji danes v ospredju agrarne politike in ureditve kmetijskih gospodarstev naše dežele:

1. Kakšne posledice za kmetijstvo bo imela evropska hiper-produkcija na številnih področjih agrarne proizvodnje, ko bodo postali načrti evropske integracije stvarnost?
2. Ali je zaradi zmanjšujoče se ročne delovne sile potrebno ekstenzivno gospodarstvo

Mnenje drugih:

„Liter vina Vam plačamo, če izsledite tistega, ki je odstranil slovenske napise,“ je obljubil oni dan policijski uradnik nekemu Celovčanu, pri katerem je spraševal za ponočnimi junaki, ki so pred dvema tednoma že v drugič izvedli atentat na sedež slovenskih organizacij in odstranili slovenske oziroma dvojezične napise. In še je potožil: „Znašli smo se v sila neprijetnem položaju, ker nam ‚Slovenski vestnik‘ zdaj očita, da nočemo najti krivcev protislovenskih napadov...“

Res, Koroška policija je v skrajno neprijetnem položaju, saj ji niti v enem samem izmed dvanajstih primerov ni uspelo, da bi izsledila ter izročila kazni krivce dolge vrste atentatov od razstrelitve partizanskega spomenika mimo fizičnih napadov na posamezne koroške Slovence pa do ponovne odstranitve napisov. Njena nesposobnost postaja že sumljiva in ni čudno, če med koroškimi Slovenci prevladuje mnenje, da atentatorjev na slovenske ljudi in njihovo imetje nočejo ali ne smejo izslediti, ker bi med storilci in njihovimi naredbodajalci po vsej verjetnosti odkrili marsikateri znan obraz...

... Vsakomur je jasno, da v takem vzdušju ne more biti govora o svobodnem izražanju volje, kajti kar se je zdaj zgodilo slovenskim organizacijam v Celovcu, se ob dosedanjem zadržanju oblasti jutri lahko pripeti slovenskemu kmetu v Podjuni in pojutrišnjem slovenskemu delavcu v Rožu...

„Večer“, 2. 9. 1959, Maribor

Der Kärntner Abwehrkämpferbund hat sich bei seiner Grosstagung in Villach und bei einer Arbeitstagung in Klagenfurt, an der sämtliche Ortsgruppen des Kärntner Abwehrkämpferbundes vertreten waren, eingehend mit der masslosen ungehinderten slowenischen Propaganda in Kärnten und über die Grenzen Österreichs hinaus beschäftigt...

... Aus den Auslassungen in der Presse und in Versammlungen der titobörsigen Slowenen geht deutlich hervor, dass sich diese ausserhalb der österreichischen Gesetzgebung stellen, nur auf die Weisungen des Auslandes hören und von dort Hilfe im Kampf gegen die demokratische Ordnung erbitten. Der Kärntner Abwehrkämpferbund macht die verantwortlichen Stellen im Lande und im Bund auf diese Vorgänge aufmerksam und kann es vor allem nicht verstehen, dass slowenische Zeitungen, die in Klagenfurt redigiert und gedruckt werden, ungehindert Schmähungen gegen das österreichische Volk und gegen österreichische gesetzgebende Körperschaften verbreiten dürfen...

„Kärntner Nachrichten“, 5. 9. 1959, Klagenfurt

Avstrijski zunanji minister dr. Kreisky je imel v Innsbrucku pred 350 inozemskimi udeleženci nekega počitniškega tečaja govor, v katerem je med drugim poudaril, da je prvi in najpomembnejši problem, ki bo uravnaval bodočo avstrijsko zunanjo politiko — vprašanje Južnega Tirola...

... Socialist Kreisky je naglasil, da ima avtonomija tudi socialen značaj, kar se v političnih obravnavah doslej ni dovolj upoštevalo. Samouprava Južnih Tirolcev je izrazito socialno vprašanje, kajti z njo naj bi se zagotovila kmečkimi sinovom zaposlitev v mestih ter se jim s tem ohranila domačija.

Minister je mislil na obsežno industrializacijo Južnega Tirola, ki jo je začel Mussolini in nadaljeval De Gasperi z namenom, da se z uvažanjem tuje delovne sile sčasoma poitalijanči pokrajina, medtem ko mora nezaposlena domača mladina s trebuhom za kruhom po svetu.

Besede zvone prepričevalno, samo oseba, ki jih je govorila, ni primerna. Kreisky je namreč član avstrijske vlade, katere sama ne izpolnjuje obveznosti do svojih manjšin. Brezobzirno izkoriščajoč gospodarsko odvisnost koroških Slovencev izvaja nanje tak narodni pritisk, ki je prava sramota za omikano deželo. Dokler ne dokažejo, da sami spoštujejo pogodbe, bi moralo biti avstrijskim državnikom prepovedano sploh govoriti o manjšinah. Njihove dvoje morale bi svet ne smel mirno prenašati.

„Novi list“, 27. 8. 1959, Trst

darstvo v stanju, da prepreči nadaljnji padec že tako prenizkega zaslužka kmečke družine?

Diskusija na ta vprašanja je sila težka in tvegana, vendar pa neobhodno potrebna za solidno prakso kmetovanja, predvsem v alpskih predelih z razmeroma visokimi proizvodnimi stroški. Posebej pa je diskusija okoli teh vprašanj važna in lahko usmerjalna za naše družinske kmetije, ki so zaradi večletne zapostavljenosti gospodarsko še posebno šibke.

Diskusijo okoli teh vprašanj je na Koroškem začel šef deželnega inštituta za raziskovanje obratnih in delovnih pogojev na gorskih kmetijah, prof. dr. Löhr, ki je pred kratkim objavil tozadevno daljšo razpravo, katere bistvene ugotovitve v naslednjem navajamo. Löhr je sicer načelno mnenja, da naraščajoča hiper-produkcija, to so naraščajoči viški številnih kmetijskih pridelkov, na evropskem trgu ne bi smela hromiti prizadevanj za večanje produktivnosti kmetijstva in s tem tudi kmetijskega dohodka. Opirajoč se na analizo računskih zaključkov avstrijskih kmetijskih obratov trdi, da sta smotno večanje donosov v rastlinski proizvodnji in dvig molznosti in prirastka v živinoreji še vedno najboljši sredstva za večanje kmetijskega dohodka in s tem zaslužka v kmetijstvu zaposlenih ljudi. Čeprav to svojo trditve opira na bilance 255 kmetijskih obratov v letih 1954—1956, končno le prihaja do tega, da so nastajajoča skupna tržišča v Evropi večletno vezo v pravilnost za te teze za uspešni razvoj našega kmetijstva le omajala. Omajalo jo je — to dodajamo — dejstvo, da se konkurenca zapadnoevropskih držav v eksportu kmetijskih pridelkov vedno veča in da stojimo vsi skupaj — zapadna Evropa kot celota — pred velikim vprašanjem, kakšna bo končna politika cen za kmetijske pridelke v državah šestorice, ki je združena v Evropski gospodarski skupnosti, kakor tudi v državah sedmorice, ki se je združila v Malo območje svobodnega trgovanja. Ne nazadnje pa sta odločilna faktorja za nadaljnjo veljavnost teze o potrebi večanja intenzivnosti pričetek preusmerjanja agrarne politike ZDA in naraščajoči pritisk vzhodnih držav na zapadnoevropski trg s ceneniimi kmetijskimi pridelki.

Zato prof. Löhr tudi ugotavlja, da bo povpraševanje za kmetijskimi pridelki le še malo naraščalo in to le pri gotovih pridel-

kih, kakor so to klavna živina, teleta in perutnina. Vendar tudi glede teh upravičeno svari, ko pravi, da je uspeh intenziviranja proizvodnje odvisen od možnosti izvoza. Le-ta pa je za nas toliko bolj problematična, v kolikor države EGS prehajajo v stanje, da ne bodo le krile svojih potreb po kmetijskih pridelkih, temveč bodo nekatere od njih celo lahko izvažale in s svojimi cenami naši državi, ki svojo živino in mlečne izdelke izvažajo v glavnem v Zapadno Nemčijo in Italijo, odvzele tržišče, če se ne bomo prilagodili njihovim cenam. Naše kmetijstvo je torej v silno labilnem položaju, ki je tem labilnejši, kolikor bolj gre za male kmetije, ki niso specializirane in ki nimajo dovolj poenostavljeno intenzivno proizvodnjo. Nje bo razvoj, ki ga lahko pričakujemo, najbolj prizadel.

Če sta doslej intenziviranje in mehanizacija proizvodnje sprožili izboljšanje pogojev za zaslužek kmečke družine, utegneta s padajočimi cenami za kmetijske pridelke položaj kmečke družine le še poslabšati. Padajoče cene, ki jih nujno sproži vsaka hiperprodukcija in neunovljivost pridelkov, nikoli ne morejo tako prizadeti in zmanjšati dohodek kmetijskih veleobratov kakor pa družinskih kmetij, katerih produktivnost in dohodek ter gospodarska rezerva v kapitalu in lesu so po naravi manjši, kot na visoko mehaniziranih in na kapitalu in lesu bogatih veleobratih.

V pogledu na bodoči razvoj na evropskih tržiščih s kmetijskimi pridelki je prehod na ekstenzivno gospodarstvo za velike obrate kolikor toliko upravičljiv, družinski kmetiji pa utegne le škodovati. Škodovati toliko bolj, kolikor manjša je zaloga njegove lesa in njena kmetijska površina in kolikor bolj obremenjujejo njen račun dragi kmetijski stroji. Družinska kmetija je prilijena gospodariti intenzivno in doseči najvišji dohodek po hektarju kmetijske površine. S tem pa nastaja tudi nadaljnje vprašanje, kako bo naša država, ki postavlja za cilj svoje agrarne politike družinsko kmetijo, prilagodila svojo agrarno in splošno gospodarsko in socialno politiko, da bo le-ta odgovarjala tako gospodarskemu razvoju v Evropi, kakor tudi temu, da bo družinska kmetija sposobna za eksistenco in da bo zagotovila kmečki družini odgovarjajoč zaslužek. Upajmo, da bomo pri jenskih parlamentarnih debatah dobili ustrezen odgovor na ta vprašanja.

Dva jubilara sta se predstavila javnosti

70. velesejem na Dunaju

Zvezni prezident dr. Schürf je zadnje nedelje v navzočnosti številnih predstavnikov političnega, gospodarskega in kulturnega življenja Avstrije ter zastopnikov iz raznih drugih držav otvoril letošnji dunajski jenski velesejem, ki praznuje svoj 70. jubilej. V svojem slavnostnem govoru je poudaril veliki pomen te razstave ne le za Avstrijo marveč tudi za razvoj gospodarske sodelovanja z ostalim svetom. Omenil je tudi gospodarsko združevanje v zahodni Evropi ter nastopil proti nacionalističnim strastem, ki so po prvi vojni tudi gospodarstvu Evrope prizadele hudo škodo. Zvezni prezident je poudaril, da igra velesejem vlogo glasnika miru in baklonosca kulture.

O gospodarski integraciji je govoril tudi trgovinski minister dr. Bock, ki je izrazil velike skrbi glede bodočega izvoza ker s strani držav-članic Evropske gospodarske skupnosti ne podvzamejo nobenega koraka za povezavo z ostalimi državami, ki so vključene v OEEC. Kmetijski minister ing. Hartmann pa je zlasti poudaril pomen tehnizacije za kmetijstvo.

Obisk na dunajskem velesejmu se tudi letos uspešno razvija in so že prvi dan nasteli 160.000 obiskovalcev.

50. velesejem v Zagrebu

Predsednik FLR Jugoslavije maršal Tito je zadnje soboto odprl letošnji jubilejni 50. velesejem v Zagrebu, ki je tako po ob-

segu kakor tudi po udeležbi razstavljalcev doslej največji. Zagrebški velesejem velja za najstarejšega na svetu sploh in spada med največje tovrstne prireditve v Evropi. (Dunajski velesejem slavi svoj 70. jubilej le zato, ker ima letno dve razstavi — op. urej.)

Letos sodeluje na zagrebškem velesejmu 5673 razstavljalcev iz 30 držav, razstavni prostori pa merijo 132.455 m². Do letošnje razstave so dogradili tudi vrsto novih paviljonov ter novi savski most, ki omogoča neposredno zvezo med mestom in razstaviščem.

V času velesejma zaseda v Zagrebu tudi kongres svetovne velesejske zveze, na katerem sodelujejo delegacije iz vseh delov sveta.

Svetovna proizvodnja papirja

Po podatkih statističnega letopisa Združenih narodov za leto 1957 je svetovna proizvodnja papirja v zadnjih desetih letih narasla od 7,513.000 metrskih ton na 12,150.000 metrskih ton. V Kanadi, ki je največji proizvajalec papirja, je produkcija narasla od 4,520.000 metrskih ton v letu 1948 na 5,803.000 metrskih ton leta 1957.

Potrošnja papirja na vsakega prebivalca je bila v letu 1957 najvišja v Združenih državah Amerike, kjer je znašala 36 kg, sledile so Nova Zelandija z 28 kg, Avstralija s 27 kg, Kanada s 25 kg, Velika Britanija z 20 kg, Francija z 10,7 kg, Belgija z 9,5 kg itd.

PO ŠIRNEM SVETU

London. — Med drugim delom tako imenovane ženevske konference so se pojavile vesti, po katerih naj bi bili tako na Vzhodu kakor tudi na Zahodu pripravljene, da ponovno začnejo s pogajanjimi o razorožitvi. Zdaj je bilo tudi uradno sporočeno, da so se Sovjetska zveza in zahodne sile sporazumele, da bodo obnovile vzhodno-zahodna pogajanja o razorožitvi. Točen termin teh pogajanj doslej še ni bil objavljen, znano je le toliko, da se bodo pogajanja pričela leta 1960 in da bodo poleg štirih velesil sodelovale tudi še Bolgarija, Italija, Kanada, Poljska, Romunija in Češkoslovaška.

Djakarta. — Vedno širšemu gibanju proti francoskim jedrskim poskusom v Sahari se je pridružil tudi predsednik indonezijske republike Sukarno, ki je v poslanci, naslovljeni na konferenco azijsko-afriške solidarnosti v Kairu, poudaril, da bi bilo nepravilno, če bi moralo afriško prebivalstvo trpeti zaradi posledic jedrskih poskusov. Izrazil je upanje, da bo v Franciji prevladal razum in tako ne bo prišlo do atomskih eksplozij.

Zagreb. — Ob otvoritvi letošnjega jubilejnega zagrebškega velesejma je velesejsko vodstvo prejelo pozdravno sporočilo tudi od ameriškega predsednika Eisenhowerja, kjer je med drugim rečeno: Pošiljam pozdrave vsem obiskovalcem jubilejnega petdesetega zagrebškega velesejma. Ta velesejem že več let skrbi za napredek trgovine med državami in razvija spoznavanje narodov in proizvodov vrste dežel.

London. — Prejšnji teden se je v Londonu začela konferenca vojaških šefov iz vseh držav Britanske skupnosti narodov in je ena največjih vojaških konferenc, kar jih je bilo na britanskem ozemlju v mirnem času. Na veliko vojaško zborovanje je prišlo okoli 40 generalov, admiralov in feldmaršalov iz Avstralije, Kanade, Nove Zelandije, južnoafriške unije, Pakistana, Indije, Ceylona, Gane, Malaje, Centralne afriške federacije in Nigerije.

Pariz. — Med obiskom predsednika Eisenhowerja v Franciji sta prispela v Pariz tudi predsednik italijanske vlade Segni ter italijanski zunanji minister Pella. Ob tej priložnosti sta vodila razgovore s predsednikom francoske republike De Gaullem in francoskim zunanjim ministrom Couve de Murvillom. V Parizu izjavljajo, da sta predsednika obeh držav govorila o prihodnosti skupnega trga šestih dežel ter o enotnosti zahodne Evrope.

Jeruzalem. — Pred odhodom izraelske delegacije na zasedanje Glavne skupščine OZN je bilo sporočeno, da bo Izrael podpiral Francijo v razpravi o alžirskem vprašanju, hkrati pa tudi pri obravnavi vprašanja francoskih atomskih poskusov v Sahari. Levičarska stranka Mapam je glasovala proti tej odločitvi.

London. — Predsednik britanske vlade Macmillan je kraljico Elizabeto zaprosil za razpust parlamenta in s tem v glavnem razkril dosedanje uganko glede jenskih parlamentarnih volitev. V britanski prestolnici menijo, da bodo volitve verjetno 8. ali pa 15. oktobra. Voditelj britanskih laburistov Gaitskell in Bevan sta zaradi tega prekinila svoj obisk v Sovjetski zvezi ter odpovedala tudi potovanje po raznih drugih vzhodnoevropskih deželah.

Essen. — Tekom avgusta je bilo v Porurju odpuščenih nadaljnjih 7200 rudarjev in znaša zdaj skupno število odpuščenih rudarjev v zahodnonemških premogovnikih že 59.000.

Casablanca. — Politični odbor Arabske lige je sporočil, da bodo arabske države na zasedanju Glavne skupščine OZN glasovale za sprejem Združene arabske republike kot nestalnega člana Varnostnega sveta. Doslej je imela to mesto Tunizija.

Dvojezične šole na Koprskem postajajo dejstvo

OBJAVA

Državna realna gimnazija za Slovence
v Celovcu sporoča:

Od 3. septembra 1959 so uradne ure vsak dan od 10. do 12. ure v poslopju Državne realke, Lerchenfeldgasse 22, 2. nadstropje, soba 65.

V tem času lahko prijavite svoje otroke za sprejemne izpite.

V ponedeljek, dne 14. 9. 1959 so ponavljalni izpiti, začetek ob 8. uri.

V torek, dne 15. 9. 1959 so sprejemni izpiti za vse razrede.

V sredo, dne 16. 9. 1959 je v času od 14. do 16. ure vpisovanje v vse razrede.

V četrtek, dne 17. 9. 1959 je ob 9. uri začetna služba božja in ob 13.25 uri prvi redni pouk.

Ravnateljstvo

gramofonskih plošč, približno eno ploščo na tri prebivalce, in vsi znaki kažejo, da bosta letošnja proizvodnja in prodaja še večji, ker raste sorazmerno tudi število nakupljenih gramofonov in ker so se letos pričele med ljubitelji lahke glasbe širiti tudi plošče iz plastičnih snovi, ki so priložne kot nekako napol darilo številnim časopisom. Glede teh so nekateri trgovci s ploščami že protestirali zaradi nelojalne konkurence.

Od skoro 13 milijonov plošč, prodanih v letu 1957 smo torej pršli na 17 milijonov prodanih plošč lani. Zanimivo je tudi, da je lani zavzela prvo mesto plošča s 45 obrati; takih plošč so prodali nad 10 milijonov (leta 1957 komaj tri milijone). Prodaja plošč s 78 obrati pa je padla od 7 1/2 milijona v letu 1957 na 5 milijonov lani. Za malenkost se je dvignila prodaja plošč s 33 obrati (lani 1.392.000 plošč), skoro neznačajna pa je prodaja novih plošč s 16 obrati.

Ob koncu leta 1958 je bilo v Italiji 1.200.000 gramofonov, to je eden na vsakih 40 Italijanov, in vsak posestnik gramofona je kupil približno 41 plošč.

Letos se je prodaja povečala; v prvih šestih mesecih so že prodali nad 1 milijon plošč nekaterih znanih italijanskih pevcev. Pevci seveda zaslužijo cel kup milijonov za prodane plošče in ta denar je zaslužen brez truda, kajti pevcu je dovolj nekaj dni ali celo nekaj ur, da dobro pripravi svojo ploščo, pa jo potem pretiskajo v desetstotih primerkih. Za laniških 17 milijonov plošč so Italijani potrošili 22 milijard lir.

V glavnem se prodajajo plošče italijanskih pevcev, ne manjkajo pa plošče tudi tujih, zlasti ameriških in francoskih „kraljev pesmi“. Tuje družbe gramofonskih plošč imajo v Italiji svoje podružnice, ki tu pretiskajo plošče za italijanski trg.

ječasne razgovore z novim ministrskim predsednikom Italije Fanfaniem in izjavo njegove vlade izrazi upanje, da se bodo s stvarnimi pogajanjmi dala rešiti vsa sporna vprašanja glede Južne Tirolske ter spet vzpostavili dobrososedski odnosi med Italijo in Avstrijo.

22. julija 1958: Avstrijski državni sekretar prof. Gschnitzer pri pogrebu dr. Reut-Nicolussija ob številni udeležbi predstavnikov javnega življenja južnotirolske manjšine in Tirolske poda zaobljubo borbe z vsemi silami za rešitev južnotirolskega vprašanja v imenu avstrijske zvezne vlade, v imenu dežele Tirolske, Bergisel-Bunda in Družbe prijateljev Južne Tirolske.

22. julija 1958: Strankin odbor SVP izvoli na svoji seji novo strankino vodstvo. Za predsednika ponovno dr. Silvija Magnaga; za podpredsednike dr. Friedla Volggerja, senatorja dr. Karla Tinzla, regionalnega asesorja dr. Alfonsa Benedikterja ter pokrajinskega poslanca inž. Hansa Diella; za generalnega tajnika dr. Hansa Stanek-a, za odbornike Hansa Bauer-ja iz Brunecka, asesorja dr. Petra Brugger-ja, viceasessorja dr. Joachima Dalsass-a, poslanca parlamenta dr. Karla Mitterdorfer-ja, deželnega glavarja dr. inž. Alojza Pupp-a, Hansa Torgglerja iz Merana ter Franza Widmann-a iz Salurna.

(Se nadaljuje)

lah ter v otroških vrtcih obalnega pasu koprškega okraja. Poleg tega pa prihaja dvojezičnost do izraza tudi v vseh javnih uradih in ustanovah, kjer ima vsak član italijanske manjšine popolno pravico in možnost, da se izraža v svojem materinem jeziku in v njem tudi dobi odgovor.

Z novim šolskim zakonom je Jugoslavija v dejanjih pokazala najširšo mero internacionalizma ter iskrene skrbi za obstoj in nadaljnji razvoj narodne manjšine. Ne samo, da ima manjšina vse možnosti za izobrazbo v materinem jeziku, marveč so tudi pripadniki večinskega naroda z novim zakonom o dvojezičnem šolstvu obvezani,

da se učijo jezika manjšine in si tako pridobijo potrebno znanje za medsebojno razumevanje in plodno sožitje. Iz spoznanja, da sta enakopravnost vseh državljanov in upoštevanje manjšinskih pravic temeljni kamen za mirno sožitje in medsebojno spoštovanje, je ljudska oblast ustvarila zakon, s katerim se večinskemu narodu sicer nalagajo gotove žrtve, vendar bodo s tem ustvarjeni pogoji, ki bodo onemogočili sleherno diskriminacijo ter asimilacijo manjšine.

Lepo bi bilo, če bi enako spoznanje prevladalo tudi drugod, kjer živijo narodne manjšine!

Šolska statistika 1958/59

Glavni statistični urad je pred nedavnim objavil podatke o šolstvu v šolskem letu 1958/59, po katerih je bilo v Avstriji 4403 ljudske šole, 824 glavnih šol, 122 posebnih šol, 30 učiteljskih, 196 srednjih šol za splošno izobrazbo, 80 šol za ženske poklice, 54 trgovskih šol in 18 trgovskih akademij. V istem letu je bilo v Avstriji 144 dvojezičnih šol, od teh 96 na Koroškem.

Število šoloobveznih otrok se je v šolskem letu 1958/59 napram letu poprej znatno znižalo, namreč za 9791 in je znašalo 751.675 otrok. Na enega učitelja je prišlo povprečno 28 šolarjev; v ljudskih šolah je lo število znašalo 31 otrok, v glavnih šolah 23 in v posebnih šolah 14 otrok. Skupni obisk pa je v ljudskih šolah znašal 508.214 otrok, medtem ko je glavne šole obiskovalo 195.976 otrok, posebne šole 20.830, srednje šole za splošno izobrazbo 85.400, šole za ženske poklice 10.349, trgovske akademije 8051 in trgovske šole 11.653 otrok.

V zadnjih štirih letih se je število maturantov podvojilo in je v šolskem letu 1958

1959 znašalo 6912. Najnižje stanje pa je doseglo število tistih otrok, ki že pred dopolnitvijo 6. leta starosti začnejo obiskovati šolo; bilo jih je le še 4696. V istem obdobju se je močno povečalo tudi število otroških vrtcev, katerih so v preteklem šolskem letu našteji 1419, to je za 47 več kot leto poprej. Prvič po vojni pa se je dvignilo tudi število ljudskošolskih in pomožnih učiteljev.

Častna bilanca dubrovniških poletnih iger

Letošnje poletne igre v Dubrovniku so trajale dva meseca. V teku 62 dni so na 12 letnih prizoriščih priredili 86 predstav. Med temi je bilo 42 dramskih del, 33 del z glasbenega področja in 11 folklornih nastopov. Sodelovalo je 16 velikih ansamblov iz Jugoslavije ter ameriški balet Jerome Robins. Na vseh predstavah je sodelovalo okoli 1500 izvajalcev, prireditve pa si je ogledalo 61.354 gledalcev, med katerimi je bilo 29.000 tujcev.

O Italijanih še vedno velja:

„Narod, ki poje“

„Narod, ki poje“, tako so tuji že davno imenovali Italijane. Res so Italijani narod, ki prepeva ob vsaki priliki in na vse mogoče načine; zadnja desetletja niso Italijani niti v moderni dobi spremenili te navade, marveč so jo z radiom in televizijo še utrdili.

Širom po Italiji lahko slišimo, kako prepeva radio ob vsaki uri. V nobeni drugi evropski državi ne prenaša radio toliko lahke glasbe kot v Italiji, kjer je treba zadovoljiti vse ljubitelje raznih festivalov in oboevalce cele vrste pevcev in pevk.

Televizija je še povečala to ljubezen do lahke glasbe, ker je milijonom poslušalcev in gledalcev omogočila slediti glasbenim večerom na enem ali drugem koncu Italije ali Evrope. Milijoni ljudi so tako lahko vi-

deli na televizijskem sprejemniku razne pevece. Kdor je pri tem zaslužil, so seveda pevci sami in tvdke, ki tiskajo njihove skladbe ter prodajajo gramofonske plošče.

Zlasti proizvodnja gramofonskih plošč se je neverjetno povečala v zadnjih treh letih, potem ko je industrija dala v promet gramofone s širimi različnimi hitrostmi; poleg tega so plošče danes zelo dobro izdelane. Televizija je pripomogla, da se je mladina pričela zelo zanimati ne samo za pevce in za njihove pesmi, marveč tudi za nakup gramofonov in seveda tudi gramofonskih plošč.

Podatki o kupčiji s ploščami so zelo zgovorni. Lani so italijanski ljubitelji lahke in klasične glasbe kupili okrog 17 milijonov

nja nove vlade v korist narodnostne manjšine, posebne ukrepe v njeno zaščito in popravno krivic in zapostavljanja ter rešitev vseh vprašanj v duhu evropske skupnosti.

17. julija 1958: Italijanski poslanec pokrajine Bozen v rimskem parlamentu Alcide Berloff (DC) pritrdi izjavam novega ministrskega predsednika glede Avtonomnega področja Trentino-Tirolsko Poadižje. Zahteva pa preišljeno informiranje javnosti doma in v svetu, „da se zavrne in zajezi vplive ščuvanja ekstremnih elementov, povezanih z gotovimi južnotirolskimi in avstrijskimi krogi.“

18. julija 1958: V Innsbrucku umrl sedemdesetletni nekdanji poslanec v dunajskem in rimskem parlamentu in mednarodno poznani politični voditelj južnotirolskih Nemcev univ. prof. dr. Eduard Reut-Nicolussi.

19. julija 1958: Vlada predsednika Fanfanija doseže v rimskem parlamentu 295 proti 287 glasovom ob desetih vzdržanih (med slednjimi trije poslanci SVP).

19. julija 1958: Novi finančni minister Fanfanijeve vlade Luigi Preti (PSDI) objavi v centralnem glasilu socialdemokratov „La Giustizia“ Južnim Tirolcem zelo naklonjen članek, deloma v očitnem nasprotju s krajevnim vodstvom stranke v Bozenu.

20. julija 1958: Avstrijski zvezni kancler ing. J. Raab s sklicevanjem na svoje svo-

Knjižne izdaje raznih narodov

Merilo za kulturno raven posameznih narodov je v gotovi meri tudi izdaja knjig in podobnih tiskovin. Iz Statističnega letopisa Združenih narodov, ki je zdaj izšel za leto 1957 in pri katerem so sodelovale razne stalistične službe iz več kot 150 dežel in teritorijev, so razvidni tudi tozadevni podatki vsaj za nekaj držav.

Podatke o publikacijah navaja letopis za 60 držav, med katerimi so izdali na Japonskem 25.300 različnih naslovov, v Veliki Britaniji 20.719, v Indiji 19.382, v Zahodni Nemčiji 15.710, v Franciji 11.917, v Združenih državah Amerike pa 13.142 naslovov. Za Sovjetsko zvezo so navedeni podatki iz leta 1956, ko je izšlo skupno 59.530 naslovov, od katerih jih je bilo v prodaji 31.616, medtem ko so bili ostali brezplačni.

Največ filozofskih del je bilo leta 1957 publiciranih na Japonskem, religioznih v Indiji, s področja eksaktnih znanosti pa v Britaniji.

Glede prevodov iz drugih jezikov je v letopisu zastopanih 30 držav, ki so prevedle 27.617 knjižnih del. Od teh jih je bilo 32 % prevedenih iz angleščine, 23 % iz ruščine, 9 % iz nemščine itd. Največ prevodov je objavila Sovjetska zveza, in sicer 4648, sledila ji je Nemčija z 2512, Italija s 1428, Poljska s 1399, Čehoslovaška s 1386, Japonska s 1336, Holandija s 1134, Romunija s 1114, Španija s 1082 deli itd.

Dr. MIRT ZWITTER

130

Južna Tirolska — manjšinski problem Nemcev

Razvoj po 10. obletnici Pariškega sporazuma

10. julija 1958: Poslanec SVP v rimskem parlamentu dr. Toni Ebner napove, da se bodo poslanci nemške manjšine pri glasovanju za Fanfanijevo vlado vzdrževali. — Senator SVP dr. Karl Tinzl v rimskem senatu zahteva ustanovitev posebnega avtonomnega področja pokrajine Bozen, posebne ukrepe v zaščito nemške manjšine in njenega naseljenega prostora, posebno proti doseljevanju na ozemlje manjšine ter širokogrudnost rimske centralne vlade nasproti sklepom pokrajinskih oblasti. Kljub zaupanju do novega ministrskega predsednika se bodo poslanci SVP glasovanja vzdrževali.

12. julija 1958: 11. občni zbor „Südtiroler Volkspartei“ v Bozenu v zavesli velikega uspeha pri volitvah zahteva odpravo skupne avtonomije s Trentinom ter ustanovitev posebnega avtonomnega področja za Južno Tirolsko samo. To zahtevo naj izpolni Italija v duhu evropske skupnosti, Avstrija pa mora njeno dosego podpreti kot podpisnica Pariškega sporazuma. Če napovedana pogajanja ne bodo dovedla do uspeha, zahteva SVP od Avstrije predložitev vprašanja mednarodnim ustanovam. — Občni zbor izvoli nov odbor pod pred-

sedstvom dr. Silvija Magnaga ter spremeni pravila stranke. Na zahtevo ustanovi poseben „Mladinski referat“ ter znatno znižal starost za članstvo od dosedanjih 18 na 15 let! — Močna struja zahteva ostrejšo zaključno resolucijo. — Kot zastopnik ÖVP Avstrije prisostvuje zboru generalni sekretar stranke dr. Maleta.

12. julija 1958: V rimskem senatu doseže nova Fanfanijeva vlada 128 glasov proti 111. Poslanca Aoste ter SVP se vzdržita glasovanja.

14. julija 1958: Zapadnonemška televizija prenaša pogovor s predsednikom SVP dr. Silvijom Magnagom ter političnimi voditelji SVP senatorjem dr. Karlom Tinzlom in članoma pokrajinske vlade v Bozenu dr. von Fioreschjem ter dr. Bruggerjem. Diskusija ima ostro protitalijanski značaj. Poleg širokih zahtev do Italije pozovejo voditelji Južnih Tirolcem nemške podjetnike, naj svojih obratov ne odpirajo drugod v Italiji, marveč v Južni Tirolski.

15. julija 1958: Avstrijska „Liga za Združene narode“ objavi svojo spomenico o vprašanjih Južne Tirolske.

17. julija 1958: V rimskem parlamentu zahteva dr. Toni Ebner v imenu SVP de-

Pred pričetkom šolskega leta

„Smisel manjšinskega šolskega zakona naj bi bil vzgoja k medsebojnemu razumevanju, nikakor pa ne k medsebojnemu odklanjanju in sovražnosti,“ je pred dobrim letom ob zaključku svojega članka v mesečniku socialističnih zaupnikov „Der Vertrauensmann“ pristavil socialistični poslanec dr. Max Neugebauer. Članek je bil napisan v času, ko se je lani pred pričetkom šolskega leta bližala nemško-nacionalistična gonja proti dvojezični šoli na Koroškem svojemu vrhuncu. Med tem je minilo leto dni, leto, v katerem je bila pokopana dvojezična šola in se je kolo časa na šolskem področju zavrtelo nazaj v dobo razvnanja nemško-nacionalističnih strasti ne le v tisku in na zborovanjih, temveč že v šolski učilnici.

Novi manjšinski šolski zakon, po katerem je urejen pouk na naših šolah, tem šolam ne daje več duha za medsebojno razumevanje, temveč odpira pot k vzgojno škodljivemu medsebojnemu odklanjanju in sovražnosti. V njem ni več duha enakopravnosti otrok v šolah jezikovno mešanega ozemlja, po katerem naj bi se otroci ne glede na narodnost učili obeh deželnih jezikov kot — in to je treba pibiti — osnovnega pogoja za boljše spoznavanje narodnih svojstev, kulturnih dobrin in želje po mirnem sožitju. V njem tudi ni več duha za boljše razumevanje trde stvarnosti življenja in vsakdanjih vprašanj manjšine. Novi manjšinski šolski zakon je sprožil skrajno škodljivo delitev na večvredne nemške sodelavce in na manjvredne pripadnike slovenske narodnosti že v šolski učilnici.

Ta vsiljeni zakon, ki ga zaradi grobe diskriminacije Slovenci ne moremo priznati, močno vznemirja miru in sožitja željno prebivalstvo obeh narodnosti. Ljudstvo krajev, za katere šolski zakon velja, je upravičeno zaskrbljeno. Njegovi želji, da bi se otroci v šoli čimveč naučili in da bi se potom pouka v obeh deželnih jezikih vzgajali v duhu mirnega razvoja in sožitja na vasi, v tovarni in na drugih delovnih mestih, nasprotuje po izkušnjah iz preteklosti razumljiva bojazen pred poznanimi grožnjami in pritiskom ter poznanimi osebnimi diskriminacijami z najrazličnejših strani, od učiteljev preko orožnikov in uslužbencev občin tja do vodstva tovarn in njihovih obratnih svetov. Kje je v takem vzdušju še mogoča svobodna odločitev prizadetih, da prijavijo svojega otroka k dvojezičnemu pouku, kakor to zakon zahteva?

In vendar se je treba v teh dneh odločiti, stvarno in dalekovidno. Pozivam, da prijavi svoje otroke k dvojezičnemu pouku, se bomo odzvali tako iz naših narodnostno obrambnih teženj, kakor tudi iz spoznanja, da je dobro, če se otroci učijo oba deželna jezika, ker bodo tako usposobljeni za neposredno medsebojno spoznavanje, za lažjo in pravilnejšo presojo preteklosti in sedanjosti na Koroškem in za jasnejši pogled in pot v bodočnost. Ne navezadnje pa je prijava otrok k dvojezičnemu pouku v korist delovnih ljudi na tej zemlji tudi zaradi tega, ker se jezikovno mešano ozemlje le v mirnem sožitju in razumevanju med obema narodoma v deželi lahko izkoplje iz svoje dosedanje kulturne obromelosti in gospodarske zaostalosti, čemur je krivo prav stalno hujskanje proti slovenskemu ljudstvu in delitev prebivalstva na večvredne in manjvredne že od šolske klopi naprej.

Pri svoji odločitvi za prijavo k dvojezičnemu pouku tudi ne bomo pozabili, da dajemo s tem otroku na življenjsko pot možnost večjega znanja in lažjega spoznanja življenja, običajev in stvaritev sosednih narodov. Vemo, da s tem otroku omogočimo pogled v svet, katerega razvoj znanosti tehnike in kulture priznava in spoštuje danes ves svet. Vemo pa tudi, da s svojo prijavo k dvojezičnemu pouku pomagamo na teh tleh graditi most razumevanja, mirnega sožitja in nedeljivega napredka v deželi in preko nje. Vemo, da s prijavo pomagamo podirati razvaline, iz katerih se kot strahovi oglašajo glasovi preteklosti, ki so s krilatice „Der Kärntner spricht deutsch“ že enkrat prinesli nepopisno gorje in bedo nad deželo in nad njeno prebivalstvo obeh narodnosti.

Naj nam nihče ne podtikava, da s temi vrsticami motimo mir in red v deželi. Po lanskem nemško-nacionalističnem izgredu smo prisiljeni, po novem šolskem zakonu pa izrecno zadolženi, da v dneh, ko se spet odpirajo vrata šol, opozarjamo na stvarno presojo pomena dvojezičnega pouka in da zavrtnemo bojazen pred grožnjami in pritiskom na starše in otroke. Konec koncev nismo koroški Slovenci ustvarili novi manjšinski šolski zakon, temveč nam je bil ta vsiljen. V njem pa je tudi določilo, da moramo otroke prijaviti s dvojezičnemu pouku, da se ubranimo istega pritiska, ki je pokopal dobro odredbo o dvojezični šoli na jezikovno mešanem ozemlju Koroške ter našim otrokom omogočimo izobrazbo v materinem jeziku.

Pred pričetkom novega šolskega leta iskreno

Št. Jakob v Rožu

Zadnjo soboto in nedeljo je bila naša občina spet prizorišče „proslav“, ki jih že več desetletij uprizarjajo po naših krajih ljudje, katerim ni do pomiritve v deželi, ker se pač še niso otresli neslavnega duha preteklosti in se še vedno izživljajo v nacionalističnih strasteh, ne da bi se zavedali, da so njihovi časi že davno minili in jih je razvoj pustil ob strani kot oviro na poti k vseevropskemu zblizovanju in razumevanju med narodi. Zato njihove prireditve tudi nimajo več prave privlačnosti, kar se je pokazalo tudi tokrat, ko so se spominjali 40-letnice bojev za karavanski predor: znašli bi se pred popolno polomijo, če ne bi s hrupo propagando uspeli privleči ljudi iz oddaljenih krajev, da so vsaj delno zasedli prostore, namenjene (odsotnim!) domačinom.

Našemu domačemu človeku namreč ni več za parade in manifestacije, ki med ljudstvo vnašajo le nemir in razdvojenost. Posebno pa ne, če pri njih sodelujejo ljudje, kot je bivši nadučitelj Winfried Marinitsch, ki se ga še prav dobro spominjamo iz časov zločinske izselitve in kot „junaka“ pohodov nad protifašistične borce, ter na njih govorijo o domovinski zvestobi in zahtevajo priznanje h Koroški ter Avstriji ljudje,

koj je Karl Fritz, najožji sodelavec na smrt obsojenega vojnega zločinca Maier-Kaibitscha. V taki družini so tudi besede obrambnega ministra Grafa o spravi in proženju roke zelo problematične, kajti navzočnost Marinitscha, Fritza, Jordana in drugih zagriženih sovražnikov koroških Slovencev nam dovolj jasno kaže, kakšna naj bi bila ta pomoritev.

Udeleženci nedeljskih proslav so videli tudi edinstveni spomenik desetletnega zapostavljanja naših krajev: cesto iz Št. Jakoba v Področico, ki so jo upravičeno opremili z opozorilom, da je voznja po njej življenjsko nevarna. In takih primerov imamo še dovolj po vsem našem ozemlju. Zato smo domačini mnenja, da bi bila poprava škoda, ki jo je dvojezično ozemlje in njegovo prebivalstvo utrpelo v zadnjih desetletjih, mnogo bolj veličastna proslava dogodkov pred 40 leti kot pa hrupne parade, ki nas vse preveč spominjajo na proslula zmagoslavja v času nacizma, zlasti še, ker imajo glavno besedo deloma spet isti ljudje. In prvi bomo, ki bomo našemu nemško govorečemu sosedu prožili roko sprave in mirnega sožitja, ko bo našemu življu priznana resnična in vsestranska enakopravnost!

Usahnil je rdeči nagelj

Pred 10 dnevi smo v Železni Kapli položili k zadnjemu počitku Johana Jezernika, neustranega borca za pravice delavskega razreda in velikega nasprotnika vsega, kar ni pravično v človeškem družbenem redu. Na njegovi zadnji poti ga je počastila velika truma prijateljev, ob odprtem grobu pa se je od njega poslovil tudi župan občine Bele ter mu položil na krsto šopek rdečih nageljnjev kot zahvalo za njegov doprinos k razvoju socialistične miselnosti.

Z Jezernikom nas je zapustil blag, vsestransko delaven in priden delovni človek. Najbolj je ljubil glasbo. V ljubezni do nje se je povzpел preko vsestransko priznanega klarinetista in saksofonista do priljubljene kapelnika in skladatelja. Klarinet je igral že kot devetletni deček. Svoje glasbeno umetnost je izpopolnil kot vojak-godbenik prve svetovne vojne in poznejšega Bundesheera. Jezernik je bil tudi ustanovitelj tovarniške godbe v Rebrci, ki jo je vodil dolga leta. Kot organizator Schutzbunda je po svoji emigraciji v Jugoslavijo, postal tam kapelnik neke delavske godbe. Za svojo prvo skladbo je pred 30 leti napisal Venček slovenskih pesmi, katerega je igral z Wölfelno kapelo v Železni Kapli. Ko je med drugo svetovno vojno obiskal svojega brata Franca, ki je bil s svojo družino v izseljeniškem taborišču Frauenaurach v Nemčiji, mu je tam podaril lastno kompozicijo „Frauenaurach“.

Jezernik je vsa svoja leta rad prepeval in pesnil. Njegovi slovenski verzi so bili

Ziljsko štehanje

z Rejom pod lipo

bo v nedeljo, dne 13. septembra ob 14. uri v Zahomcu.

Igrajo: Veseli planjarji

predvsem humoristični, a polni globokega človečanstva. Ena med Kapelčani najbolj poznana je njegova „Grivnga“.

Svoje oči je po dolgi mučni bolezni zatisnil v 61. letu starosti. Izgorel je za svoje človečanske in socialistične ideale, za katere izpolnjevanje je prispeval z vsemi svojimi sposobnostmi. Živel in umrl je kot skromen delovni človek. Vedno je bil s svojim ljudstvom. Ko je bilo za koroške Slovence najhujše, si je kljub šibkemu zdravju izbral svoje mesto med koroškimi partizani in z

no želimo, da bi vsi prizadeti pravilno presodili in razumeli globoki smisel in pomen dvojezičnega pouka, ki je vzgoja k medsebojnemu spoštovanju, nikakor pa ne k medsebojnemu odklanjanju in sovražnosti!

Velikovec

V petdesetem letu starosti je umrl Josef Hoisl, gostilničar pri Kronwirtu v Velikovcu. Pokojni je bil poznan v vsej Podjunji, ker so se številni, ki so se po opravih mudili v Velikovcu, posebno še ob tržnih sredah, radi oglašali v njegovi gostilni. S svojim umerjenim nastopom in nepristranskim objektivnim spoznavanjem različnih trenj v kraju si je osvojil ugled in spoštovanje pri mnogih in ga bodo ohranili v lepem spominu.

Fotografije otrok s počitniškega letovanja

Otroci, ki so ob počitniškem letovanju v Savudriji naročili in plačali fotografije, jih lahko dobijo v knjigarni „Naša knjiga“ v Celovcu. Opozarjamo, da jih dobijo samo oni, ki so slike zares tudi naročili in plačali.

Čestitamo

Pred nedavnim sta se poročila profesor Joško Huter iz Globasnice in Marica Svanjak iz Pliberka. Profesor Huter izhaja iz znane Hutarjeve družine in deluje danes kot učitelj in vzgojitelj na slovenski gimnaziji v Celovcu. Marica Svanjak pa je v vsej pliberški okolici znana po svojem poklicnem delu kot sposobna trgovska nameščevalka, posebno pa kot sodelavka v domačem prosvetnem društvu kot pevka in igralka ter spretna organizatorka. Novoročencema iskreno čestitamo in želimo srečno skupno življenjsko pot!

Zakonsko zvezo sta pred kratkim sklenila tudi dipl. trg. Andrej Millionig in učiteljica Iva Krainerjeva, doma iz Goselne vasi. Ženinov oče je Ziljan, živi pa danes v Trstu. Andrej Millionig je po vseh naših dolinah poznan kot vodja lesnega oddelka Zveze slovenskih zadrug, Iva Krainerjeva pa je zaposlena v hotelu Korotan v Sekiri. Mlademu zavednemu paru srčno čestitamo z željo, da bi jima bilo naklonjenih mnogo srečnih let v skupnem zakonskem in družinskem življenju!

Čirkovče pri Pliberku

Kdo bi si predstavljal, da je Mlinarjev oče Matevž v Čirkovčah pri Pliberku pred nedavnim dopolnil devetdeseto leto svojega poštenega in koristnega delu posvečenega življenja. Te visoke častifilije starosti bi mu nihče ne prisodil, ki ga sreča, ko pride peš od doma v Pliberk ali kamorkoli drugam. Povsod se rad pomudi med starimi znanci. Njegov duh je vendar, še ni ga zapustila pristna slovenska šegavost, zato je pogovor z Mlinarjevim očetom vsekdar zelo prijeten. Znanci ga vedno z veliko prisrčnostjo pozdravljajo ter se z njim radi pomenijo o lepih in hudih minulih časih, kajti njegov spomin je občudovanja vreden. Toda ne le o preteklih časih, tudi za današnja vprašanja ima Mlinarjev oče široko razumevanje, kar znači, da ni zgubil vezi z neverjetno hitrim razvojem tehnike in družbene življenja v zadnjih desetletjih.

Svežino duha in čilost narave si je spoštovani jubilar ohranil tudi zaradi tega, ker je bil vse življenje sila delaven in povezan s narodo, ko je svoje poklicne dolžnosti kot kmet izpolnjeval iz dneva v dan od zore do mraka. Oče Mlinar je kmet v pravem pomenu besede. Danes vodi lepo kmetijo njegov sin Lojze, toda preorano polje, žitnati valovi, roznata ajda, negovani sadovnjaki, temni gozdovi, zeleni travniki, zvrhani vozovi debelega krompirja so slej ko prej v veselje tudi očetu. Pomladi, v poletju, jeseni in zimi je spremljal in še spremlja gospodarsko dogajanje z nenehno marljivostjo. Družil se je s soncem, vetrom in dežjem predan in ljubeznivo domači grudi, ki ji je iztrgal zase in družino tečen zdrav domač kruh z vsemi drugimi priboljški. V nedeljah hodi v cerkev, ob semanjih dneh pa na sejem, kjer vsepovsod pomodruje s sosedi o gospodarskih zadevah. Ob takšnih priložnostih tudi po kmečkih politizirajo in oče Matevž dosledno zastopa poštevne ter koristne gospodarske, narodnostne in družbene težnje.

V jeseni leta 1950 sta oče Matevž in njegova žena Helena praznovala zlato poroko. Zadovoljna sta se lahko ozirala nazaj na polstoletno skupno življenjsko pot. Marljivost in skrbna sta ohranila domačijo skozi

vse krize in stiske v dobrem stanju ter kmetijo iz leta v leto izboljševala in izpopolnjevala. Malo let pozneje je dobra mati umrla. Otrok se jima je rodilo sedem. Njegova sina je pobrala vojna, eden je pozneje umrl, sin Lojze pa je prevzel kmetijo.

Kakor povedano, oče Mlinar tudi v svoji visoki starosti ne počiva. Ljudje vedo povedati, da skleplje koso, nakosi krmo ter pomaga tudi pri mnogih drugih kmečkih delih. Mlinarjev oče je bil najboljši učitelj svoji družini ter sta s pokojno ženo vzgojila vse otroke v koristne člane človeške družbe in naše narodne skupine. Zaradi tega uživa tudi nedeljeno spoštovanje in ljubezen vse družine. Vedno ga vprašujejo za nasvete, ki jih daje iz svoje bogate življenjske izkušnje.

V krogu svojcev je Mlinarjev oče praznoval svoj 90-ti življenjski jubilej. Očetu čestitamo in želimo lep življenjski večer!

Tečaj za prvo pomoč

Okrajno vodstvo Rdečega križa v Celovcu priredi tudi letos obsežen tečaj za prvo pomoč. Obsegal bo dvajset po dve uri trajajočih predavanj. Predavali bodo tudi o anatomiji, fiziologiji in higijeni. Vsak, ki se hoče seznaniti z bistvenimi ukrepi pri prvi pomoči ob poškodbah in obolenjih naj se prijavi v tečaj na naslov: Rotes Kreuz in Klagenfurt, St. Veiterstrasse 45 ali Landesstelle des Ruten Kreuzes, Klagenfurt, Lidmannskygasse 20. S tečajem bodo pričeli v začetku oktobra v Hassnerschule ter bodo predavanja dvakrat na teden od 19. do 21. ure.

KOLEDAR

Petek, 11. september: Prof. i. H.
Sobota, 12. september: Imo M.
Nedelja, 13. september: Neiburga
Ponedeljek, 14. september: P. sv. Kr.
Torek, 15. september: Mali 7 žal.
Sreda, 16. september: Ljudmila
Četrtek, 17. september: Lambert

Ko je angleški pisatelj H. G. Wells prišel iz Rusije, je napisal: „Prav rad verjamem, da bo nekega dne človek pristal na Luni, toda smejati se moram, ko mi pripovedujejo, da bodo preobrazili to ravno, brezkraino pokrajino, te molčeče gozdove, ta zmrznjena polja, to deželo z redkimi nepismenimi ljudmi, brez belega premoga, brez tehnikov, v kulturno pokrajino.“

Sibirija je bila za mnoge ljudi v zgodovini samo kazen božja, za Marca Pola dežela teme, za duhovna Chappa, ki je odkril premog, kraljestvo sifilisa, za sto ruskih naprednih pisateljev pred Dostojevskim in po njem velikanska mučilnica.

ln še za nas je večinoma to precej neznana dežela. Morda vemo samo to, da je v Sibiriji več gozdov kot zemlje v ZDA, mogoče nam je znano, da pade v Oimekonu pozimi temperatura na —80 stopinj. Ni pa nam znano, kako hitro napreduje današnja Sibirija v gospodarskem pogledu. Nikita Hruščev je celo rekel, da bo ta prostrana dežela do l. 2.000 postala gospodarsko središče sveta, celina prihodnosti.

L. 1927 je imela Sibirija samo 8,7 milijonov prebivalcev, danes pa jih ima že 25 milijonov in ljudje še vedno pritekajo, deloma zaradi močne propagande, deloma pa iz čisto otipljivih vzrokov. Kdor je zaposlen v Sibiriji, ima letno 2 meseca dopusta, za 1,6 večjo plačo itd. Nastala so nova mesta, ki jih ni še na nobenem zemljevidu. Najstarejše sibirsko mesto Vladivostok, ima komaj 100 let. V nekaj letih pa ga bo po številu prebivalstva že prerastlo mesto, ki je začelo nastajati šele l. 1932: Komsomolsk na Amurju. Danes ima že 170.000 prebivalcev.

In kako je mogoče razložiti ta presenetljiv napredek? Predvsem zato, ker se Rusi držijo načela, da je življenje možno povsod tam, kjer je pač potrebno. V Magnitogorsku je zlato. Poslati je torej treba tja mno-

Če bi sonce . . .

... ne imelo svoje privlačnosti, potem bi morali našo zemljo prikleniti nanj z enim bilijonom jeklenih drogov, od katerih bi imel v premeru vsak po 6 metrov, da bi jo držali v določeni razdalji . . .

... „odpovedalo“ svojo razsvetljava, bi njegovo svetlobo lahko nadomestili s 1600 kvadriljoni normalnih sveč (iz te množice sveč bi lahko zgneli 13 krogelj, velikih kakor zemljal), ki bi zgorele v eni uri . . .

... usmerilo vso toploto na zemljo, potem bi tehle vrstic nihče več ne bral. Toplota, ki smo je mi deležni, je samo 2700-milijonski del toplote, ki jo sonce izžareva v krogu s premerom 300 milijonov kilometrov!

... imelo v premeru samo 40 metrov, potem bi znašal premer naše zemlje le 37 cm, premer lune pa komaj — 1 mm!

Neznana Sibirija

žico ljudi, ki zmorejo spati pod šotori tudi pri 36 stopinjah mraza. V Kucbasu je premog. Poslali so torej tja na tisoče državljanov. V desetih letih bo sirska tajga dala 150 milijonov kubikov lesa.

K napredku Sibirije so brez dvoma pomagali tudi vojaški razlogi. Ko se je med zadnjo vojno zrušila Ukrajina, so Rusi prav hitro prenesli tovarne na varno: na Ural 451 in v vzhodno Sibirijo drugih 255 tovarn.

L. 1932 so leningrajski planerji naročili Magnitogorsku, da izdelata letno 650.000 ton železa in 377.000 ton jekla. Direktor je protestiral: „Saj to je vendar nemogoče!“

Kmalu potem so dobili iz Moskve druge številke, brezglavo višje: 2,5 milijona ton železa in 3 milijone ton jekla.

Magnitogorsk se je prijel za glavo, v de-lo so vpregli vso razpoložljivo delovno silo, podvojili norme, kleli in zmrzovali. Več

proizvajali, hitreje! Seveda so bile moskovske številke tako blazno visoke, da so jih dosegli šele čez 8 let, toda leningrajske številke so bile kljub temu odločno presežene.

In Sibirija ima v resnici vsega zadosti: 370 milijonov hektarov gozdov, med temi polovico vseh iglavcev na svetu, 80 % vsega sovjetskega premoga leži v Sibiriji, zlata toliko kot v Južni Afriki, poleg tega pa neizčrpne zaloge bakra, niklja, platine, železa.

Bajkalsko jezero je veliko kot Belgija, vanj se izliva 300 rek. Na eni sami od njih, na Angari, bodo zgradili štiri hidrocentrale s skupno močjo 70 milijard kilovatov. Na sekundo ima 2.000 kubikov vode!

Sibirci so lahko danes ponosni na svoje uspehe, čeprav morda ne toliko na svoje delovne metode. V deželi mraza raste cvetoča industrija.

Posebnosti milijarderjev

Tistim, ki jim je uspelo nagrabiti ali posedovati milijarde, si privoščijo posebnosti, ki so normalnim ljudem z vsakdanjimi skrbmi povsem nerazumljive: psihiatri še niso ugotovili, ali je vzrok za „milijarderske posebnosti“ pomanjkanje pametnega dela in vsakodnevnih skrbi ali pa neutešena želja, biti „originalen“.

Upravnik angleškega milijonarja Frederica Gullanda je na primer pred sodiščem razkril čudne navade svojega gospodarja, ki so spravile v prezgodnji grob njegovo soprogo, njegovi neposredni okolici pa do skrajnosti zagrenile življenje.

Gulland na primer že nekaj let ni spal v svoji spalnici, marveč v starem avtomobilu na dvorišču svoje luksuzne vile; kopal se je le trikrat na leto in jedel samo sadje, prepečenec in vitamine. Njegovih 60 mačk je nekaznovano gospodarilo po vili in gorje strežnikom, če je kakšna mačka zginila. Vsako stvar, ki jo je prijel z roko, so morali najprej zbrisati s toaletnim papirjem in včasih so ga porabili tudi 60 zvitkov na dan.

Bernard MacFaden, ameriški milijarder, pa je bil drugače obseden: dočakati mladosten 120 let . . . Hranil se je samo z zelenjavo, jogurtom in sadjem. Za vsak rojstni dan je skakal s padalom z letala, da bi dokazal svojo mladostno žilavost. Ne-koč — ko je praznoval svoj življenjski jubilej v Parizu — pa mu je spodletelo: padel je v Seno, si nakopal pljučnico in — ni dočakal 120 let . . .

Svojevrsten junak je bil John Bowling. Nekega jutra so ga našli zmrznjenega — v cunjah — v nekem newyorškem predmestju. Službojuči stražnik je v njem takoj spoznal potepuha, ki se je v tem rajonu že

leta preživljal z beračenjem. Toda v žepu svojih cap je hranil čekovno knjižico s tremi milijoni dolarjev. Samo z obrestmi dela svojega premoženja je na Manhattanu vzdrževal elegantno palačo, v kateri sta livrirani upravnik in sobarica že nekaj let čakala, kdaj se vrne potepuški gospodar.

Neki angleški psihiater je za otoške milijarderje dejal, da je njihov glavni konjiček težnja, izogniti se davčni upravi . . . V to vrsto sodi nedvomno George Dawson, ki se na svoji jahti „Mimosa“ že nekaj let kot „leteči Holandec“ potopa po Atlantiku in Sredozemlju, medtem ko mu je davkarija naračunala dva milijona funtov zaostanka na davkih. Tako torej beži pred davčno upravo . . .

Drugi, ki imajo enakega konjička, se za-težejo v džunglje, kjer se gredo „svetovne lovce“, ali na samotne otočke, kjer razpno šotore, poskrbe za brezskrbno življenje in dajejo — intervjuje.

Skratka, kjer je doma denar, nobena neumnost ni tako velika, da si ne bi izmislili še večje.

Otok izobčencev

LAMPUR je neznan samoten otoček nekje na Južnem morju. Rajski otoček, ki pa predstavlja svet zase, svet, ki se je na njem zbralo menda vse gorje, kar ga premore. Lampur je otok solza, dan in noč preži na njem smrt. Pet sto ljudi, izobčenih iz človeške družbe, životari na njem, pet sto gobavih nesrečnikov, pregnanih neskončno daleč od svojih dragih. S polnim zaupanjem visijo na svojih zdravnikih, ki so jim prostovoljno sledili v samoto, da bi jim pomagali. Leto za letom ve-

Je znanosti

IN TEHNIKE

Sovjetski paleontolog, profesor Timofejev je odkril z mikroskopom ostanke rastlin v kameninah, ki so bile na površju naše Zemlje pred milijardo let. Odkritje je važno zato, ker so do danes mislili, da je bilo v tistih časih na Zemlji le najprimitivnejše življenje, novo odkritje pa kaže že sledove visoko razvitih rastlin.

*

S tem, da so v jajca pingvinov podtaknili majhne radijske oddajnike, so naravoslovci izmerili, da je med valjenjem v jajcu 30 do 40 stopinj Celzija nad ničlo, kljub temu, da je na prostem mrz do 60 stopinj pod ničlo.

*

Nizozemski raziskovalci so iz letal odkrili v notranjosti Nove Gvineje, da imajo tamkajšna še neznana primitivna plemena nenavaden smisel za gradbeništvo. Iz zraka so namreč opazili velike namakalne sisteme z dolgimi prekopi. To je še toliko bolj zanimivo, ker je znano, da je skoraj edino orodje tamkajšnjih domačinov preprosta palica. Zdaj se nameravajo Nizozemci spu-stiti s helikopterji mednje, vendar oklevajo. Nič čudnega, tista plemena so po pripovedovanju ostalih Novogvinejcev še vdana kanibalizmu.

*

V Venezueli so odkrili v zemeljskih skladih nafto, ki ni stara milijone let, kot je to pri zemeljskem olju navada, marveč le 5000 ali kvečjemu 10.000 let. Znanstveniki upajo, da bo proučevanje razmer, v katerih je pri njih nastala ta nafta, pomagalo odkriti nove metode za umetno izdelovanje tega tako važnega pogonskega sredstva našega stoletja.

*

Nov farmacevtski proizvod, ki je znan po imenu NIH 7519, je desetkrat učinkovitejši proti bolečinam kot morfij. Pa še dve prednosti ima: bolnik se nanj ne navadi in je manj nevaren.

Kje ste, Lamutovi?

49 Anton Ingolič

Tavaš in nič ne vidiš, nič ne misliš, ni ne rezkih besed ne ostrih obrisov. „Eh, še bomo vriskali, še peli, še živili!“ Pijača je moja pomočnica. „Še korec! Danes še živim! Kaj mi mar, kako bo jutri! Imam pravico, da vsaj enkrat pozabim na skrbi!“ Ne vem, kako jim je, ko se stregnijo. Nekateri me najbrž preklinjajo, drugi so mi hvaležni. Takšno je pač življenje, takšni smo ljudje.

Sredi marca je prišla k Amonu žena merlewaldskega grobarja.

„Slišala sem, da ste bili grobar, gospod Lamut,“ je dejala po krajšem uvodu. „Ne bi hoteli prevzeti grobarskega posla? Moj mož je v bolnišnici, zlomil si je roko, neroda. Pijan je bil in je padel v jamo. Zadnjič sem dobila nekega človeka, pa je napravil tako jamo, da niso mogli spustiti krste vanjo. Spet imam naročilo. Vsak pol. Hočete?“

Amon je začuden poslušal že priletno, vendar še dobro ohranjeno žensko, o kateri je šel glas, da je marsikateri možak, ki mu je njen mož izkopal grob, spal pri njej;

Amon se je dolgo branil, nazadnje je ponudbo le sprejel.

Toda ves tisti dan in še nekaj naslednjih dni je bil slabe volje. Ko je spet prišla grobarka ponj, jo je zavrnil, čeprav mu je ponudila dve tretjini.

Prišla je pomlad, pravzaprav ne pomlad, pač pa tisti letni čas, ki so ga tudi v Merlewaldu imenovali pomlad.

„Veš, Marko,“ je dejala mati z žalostjo v očeh in glasu, „veš, kako je v tem času na Strmcu? Lepo zeleno, tu in tam že cvetno zgodnje češnje, slive in hruške, tu pa ni pravega zelenja, cveti samo tistile grm tam gori.“

Pokazala je nad naš vrh, ki sva ga z Amonom skrbno prekopala, in utihnila.

Z Amonom sva prekopala tudi sosedov vrh. Kar se je sredi zime Mudronjka izselila, je bilo sosednje stanovanje prazno, zato so na ravnateljstvu dejali očetu, naj kar mi prekopljemo vrh, če hočemo. Mudronjka fanta sta najbrž prisilila mater in očima, da so se preselili, čeprav se jaz za Mudronjko nisem zanimal. Tudi ona ne zame. Z drugim možem je imela otroka in je — kot tudi jaz — živela daleč od tega, kar je bilo nekoč med nama. Komaj je bil vrh prekopan, se je vselil v stanovanje upokojeni rudar z bolehalno ženo. Prav mu je bilo, da sva opravila delo namesto njiju. Tudi drugam sva hodila kopat. Slednjič je zmanjkalo tudi tega dela in nič ni kazalo,

da bi dobila kaj drugega. Dnevi so bili vse daljši in vse bolj pusti. Kako dolgo naj še gledam, kako tistale dva dimnika bruhata dim in saje, kako naj še dalje poslušam, kako v separaciji in drugih rudniških zgradbah ropočejo stroji, in kako naj gledam, kako se moji tovariši vsako popoldne utrujeni, vendar zadovoljni vračajo iz jame? Naj še nadalje živim od materinega zaslužka? Ali ni dovolj, da preživlja sebe, Pepčka in Mihca in tudi očeta, saj ji oče že nekaj časa ne daje niti franka več? Proti koncu meseca celo prosjači za denar.

Neko popoldne, ko se je mati z Mihcem in Pepčkom odpeljala nekam v okolico, da si ogleda njivo, ki bi jo lahko dobila v najem, sem zalotil očeta pri materini omari. „Stikate za materinimi prihranki?“ sem ga popadel.

„Kaj tebi mar!“ se me je hotel otresti z zadirčnim odgovorom.

Gledal sem ga: še je bil širok v ramenih, toda ramena so bila potlačena, lica upadla in nezdravo rdeča, roke suhljate, starčevske. Smilil bi se mi, če ne bi vedel, kako s pijančevanjem pomaga silikozi pri njenem uničevalnem delu in kako trpinči mater. Ni se mi nikoli potožila, tudi očetu ni rekla žal besede, toda videl sem, kako trpi. Imelo me je, da bi ga zgrabil za trhla ramena in ga potegnil od omare. Vendar sem se premagal.

„Zakaj mi ne bi smelo biti mar?“ sem

vprašal mirno.

„Zakaj?“ se je zarežal oče. „Zato, ker pometaj pred svojim pragom! Če ti je res toliko za mater, kako moreš živeti na njen račun? Sam si kriv, da nimaš dela.“

„Tako govorite vi, ki ste bili sedemnajstega v Rusiji, ki ste triindvajsetega stavkali, ki . . .“

„In kaj imam od vsega tistega? Če bi bil držal jezik za zobmi, bi bilo marsikaj drugače, kot je zdaj. Zdrav bi bil in . . .“

„ . . . in živeli bi z Molanko!“ sem ga jedko dopolnil.

Zravnal se je.

„Da, živel bi z Molanko!“ je rekel, kot da je komaj čakal, da mi to pove. „Vse je bilo zmenjeno: lepega dne bi bil ostal spodaj in ne bi me bilo več na Strmec. Pa je prišla vmes stavka. In potem . . .“

„ . . . je posegel vmes Klambos.“

„Ne,“ me je zavrnil sovražno, „posegel si ti, prvič že tedaj, ko te ni bilo niti na svetu, potem tu v Franciji.“

„V Franciji je prej nastopil Klambos kot jaz,“ sem mu vrnil.

„Če ne bi bilo tebe, ne bi bil nič opravil. Ti si vsega kriv!“

Vse, kar se je v očetu nabiralo zadnji čas, mu je gledalo iz oči. Koliko sovraštva in koliko bedel Torej matere res ne mara?

„Sami ste pisali po mater, zadovoljni ste bili, ko je prišla, z Mihcem ste imeli vesele, vse je bilo spočetka lepo in prav.“

Zajedavci pašne živine

Paša je za vzrejo živali potrebna in koristna, vendar pa je lahko tudi nevarna. Če pasemo na neprimernih krajih, so živali izpostavljene raznim zajedavskim boleznim, metljavosti, ogrčavosti in krvomočnosti. Ločimo dolinske in gorske pašnike, zamočvirjene, vlažne, suhe itd. Posamezne vrste pašnikov prav tako poznamo že po sestavi rastlinske ruše, značilne zanje pa so tudi nekatere živali, n. pr. polži, klopi, žuželke itd. In prav od teh je odvisno, da se pojavljajo zajedavske bolezni, saj vemo, da metljavost prenaša polž mali mlakar, ki živi le na zamočvirjenem svetu. Ogrčavost povzročajo ličinke govejega zolja, kateri se zadržuje na suhih, zavetrnih pašnikih. Krvomočnost pa prenašajo klopi, ki jih dobimo predvsem na predgorskih, z grmičevjem poraslih pašnikih.

Če hočemo pašno živino obvarovati pred zajedavci, moramo vedeti, kako žive povzročitelji in prenašalci zajedavskih bolezni.

Polž, mali mlakar (Teichschnecke), je zelo trdoživ prebivalec zamočvirjenih travnikov pa tudi ozemelj, ki so stalno ali začasno zamakana, n. pr. v bližini neprimerno urejenih napajališč ali mlak. Zanimivo je, da tega polža ni na barskih tleh, ker so mu prekislta. Seveda bi bil ta polž za govedo nepomemben, če bi ne bil vmesni gostitelj, t. j. posrednik zajedavca velikega metljaja (Leberegel). Iz njegovih jajc se v ugodnih pogojih v vodi razvijejo ličinke, ki plavajo okrog, dokler ne najdejo malega mlakarja, v njem pa potem nadaljujejo svoj razvoj. Zapuste ga kot majhne, paglavcu podobne ličinke, ki se prilepijo na travne bilke, se obdajo s trdnimi ovoji in tako lahko čakajo tudi mesece na govedo, da jih požre.

Seveda se more govedo že okužiti, če mu pokladamo sveže pokošeno travo ali slabo presušeno seno s takih ozemelj. Okužba je odvisna od vremena in je od leta do leta različna. Če so si sledila deževna leta, je okužba močnejša in zavzame tudi področja, ki prej niso bila metljava. Veliko pripomore k širjenju okužb tudi človek sam. Marsikdaj gnojimo travnike ali pašnike s svežim gnojem metljavih živali in tako trosimo daleč naokoli njegova jajčeca, ta pa ostanejo lahko živa v gnoju tudi več kot 8 mesecev.

Obolele živali bomo ozdravili z ustreznimi zdravili. Toda uspeh zdravljenja bo le kratkotrajen, če ne bomo obenem poskrbeli tudi za to, da na travnikih in pašnikih zatremo malega mlakarja. To delamo n. pr. s kemičnimi sredstvi, kot so modra galica (Kupfervitriol), Thomasova žilindra, pa tudi sveže gašeno apno; raztrosimo jih po okuženih travnikih. Skrbeti moramo tudi za čim hitrejši odtok vode z močvirnih travnikov.

Živini ne pokladajmo iz okuženih območij ne sveže krme, ne sena, ki se je sušilo manj kot tri mesece, ker ostanejo ličinke v slabo posušenem senu sposobne za okužbo leto dni.

Druga močno razširjena zajedavska bolezen pašne živine je ogrčavost. Povzročajo jo ličinka muhe govejega zolja (Dassel-fliege) in jo poznamo po tem, da se okuženim živalim v začetku pomladi začno pojavljati na hrbtu značilne bule, imenovane — ogrci. Ko začnemo pasti, ličinke zolja dozore in začno izpadati iz ogrcev na tla, kjer se zabubijo. Kmalu vzlete iz bub muhe in samice začno takoj odlagati jajčeca. Ta se prilepijo na dlako goveda. Iz jajčec se po nekaj tednih razvijejo majhne ličinke, se prevrtajo pod kožo živali in zajedajo prav do izpadanja iz zrelih ogrcev. Najuspešnejše se borimo proti zajedavcu, če pravočasno, t. j. še v ogrcih uničimo ličinke s tem, da jih iztisnemo ali jih s pinceto in kvačko izvlečemo ter uničimo. Ogrčavih živali ne bi smeli goniti na pašo, dokler jih ne otrebimo ogorcev. Le tako bi v nekaj letih mogli tega zajedavca toliko za-

jeziti, da ne bi bil več resno nevaren. Pri tej bolezni trpi kakovost kože, pa tudi živali imajo manj mesa, mlečnost pri kravah pa peša.

Krvomočnost, ki je podobna malariji pri človeku in je zajedavska bolezen rdečih krvničk (rote Blutkörperchen). Te zajedavec razkroji in posledica je značilno močenje krvi. Povzročitelja prenaša klop. Čim mlajša je obolela žival, tem manj huda je bolezen. Marsikateri živinorejec še danes ob pojavu bolezni misli, da se je žival le prehladila in ne išče pravočasne pomoči pri živinozdravniku. Vendar žival lahko shira in pogine. Z zdravili, ki jih danes uporabljamo, preprečimo pri oboleni živali škodljivo delovanje zajedavca in ga popolnoma uničimo. Ozdravljene živali so proti ponovnim okužbam odporne, vendar imajo jajčeca še dolgo v sebi. Če klopova samica sesa kri na takem govedu, pridejo v njena prebavila klice krvomočnosti, ki se prenesejo na zarod in se tako omogoča okužba še drugih živali. Edino uspešno je pokončavanje klopotov. Za to imamo uspešna sredstva — insekticide.

Novosti in zanimivosti iz kmetijstva

Strojno otresanje sadja

Sadjarska dela so najbolj mehanizirali v Združenih ameriških državah. Tako celo strojno otresajo sadje, vendar tako, da se ne potolče. Za otresanje uporabljajo traktorski prključek, vibrator, s traktorskim motorjem povezano tresočo se os, ki jo pritrdijo k drevesni krošnji. Tresalnik otrese sadje brez hujših sunkov, tako da ostane drevo popolnoma nepoškodovano.

Kaj pa sadje? Sadje pade pod drevesom na trak premikajoče se plahte. Ta tekoči trak odnaša sadje po nasadu do zabojev, kjer ga odbirajo in odvažajo. Za vse spravljanje sadja v velikem nasadu zadostujejo trije delavci (razen onih, ki sadje odvažajo).

100 milijonov ocvrtih pišk

To res ni malo. Toliko piščancev za cvrtje pa zdaj že zredijo v Angliji. Doslej so jih zredili okrog 50 milijonov. Dosegli bodo Američane in hočejo jih celo prekositi. Rejske stroške so že zelo zmanjšali, tako da ne parabijo na splošno kaj krme na piščanca. Reja piščancev za cvrtje se v Angliji tako uspešno razvija, da računajo resno za načrtom: v desetih letih morajo doseči stopnjo, da bodo na leto spitali 400 milijonov piščancev. Ocvrte piške dandanes niso več le praznična jed. V Angliji perutnina ni nič dražja kakor govedina, v Ameriki pa je celo za tretjino cenejša.

Sir bo hitreje „dozoreval“

Kakovost vrst trdega sira je zelo odvisna od tega, ali je sir zrel, to se pravi, ali

je pravilno dozorel. Dozorevanje sira, zlasti nekaterih vrst pa zahteva precej časa. Siranje morajo zato imeti primerne kleti z določeno temperaturo. Siranje morajo dozorevanje sira nenehno nadzirati. Razumljivo je, da to precej podražuje izdelovalne stroške.

V prihodnje pa bo mogoče pospešiti dozorevanje sira, kakor menijo v Ameriki. Na eni ameriških univerz so znanstveniki odkrili nov način pospeševanja dozorevanja sira. Sir so dali pod posebno prho. Okopali so ga z raztopino dveh antibiotikov iz vrst plesni. Kmalu po kopeli se je po sru razrasla plesen, kar je povzročilo, da je sir mnogo hitreje dozorel.

Zmrznjeno mleko bodo razpošiljali

Zanimivo je, da Anglija sploh lahko izvažala mleko kot izrazito industrijska dežela. Govedoreja se je na Britanskem otoku zelo razvila in redijo same dobre pasme živine. Mnogo pozornosti so posvetili raziskovanjem, kako bi kazalo najbolje ohranjevati mleko, da ne bi izgubilo svojega naravnega okusa in da bi se ga kar najmanj pokvarilo. Zdaj poročajo o pomembnem uspehu, kakršnega še niso dosegli še v nobeni drugi deželi.

Sveže mleko najprej prepustijo učinku ultrazvočnih valov, nato ga hladijo tako,

Slaba letina po vsej državi

Obsežne poplave, predvsem pa deževje za časa žetve je povzročilo v kmetijstvu velike izgube na letošnjem pridelku žita in krompirja. Na Grabniškem polju je n. pr. še pred 14 dnevi stalo nepožetih blizu 300 ha pšenice, ki za mletje ne bo več uporabna. Sodijo, da je na Koroškem zaradi zaskasnele žetve postal za mletje neuporaben pridelok pšenice s 1000 do 1300 ha površine.

Ne dosti boljši ni položaj pri pridelku rži in ječmena. Medtem ko so zadruga na Koroškem v zadnjih letih pokupile povprečno 500 vagonov žita za mletje, ga jim je letos do 20. avgusta bilo ponujenih šele 100 vagonov.

Podoben položaju na Koroškem je položaj v državnem merilu, kjer se je pričakovala rekordna žitna letina in se je računalo s tem, da bo letos Avstrija od uvoza krušnega žita takorekoč neodvisna. Zgodilo pa se je obratno. Kmetijstvo je utrpelo velike izgube na svojem dohodku, država pa bo morala uvoziti veliko več krušnega žita, kakor v zadnjih letih.

Deževno vreme v zadnjih tednih pa ni prizadelo le žita, temveč tudi krompir, ki ga je v tem času izredno močno napadla krompirjeva plesen. Krompir vsled tega ne bo več mogel dozoreti, ostal bo droben s kužnimi kalmi, ki bodo povzročale njegovo gnitje v skladiščih.

Zaradi slabe žitne letine je letos računati s pomanjkanjem semenskega žita. Pravočasna naročila in oskrba s semenskim blagom, predvsem z ozimno pšenico bo zaradi tega neobhodno potrebna. Od ozimne pšenice so na razpolago sorte Dr. Lassers Dickkopf, Drauhofner Kolben in Austro Bank, od ozimne rži pa Kärntner in Oberkärntner, dočim od ozimnega ječmena le Kärntner. Cena za 100 kg oprasene semenskega žita — original v vrečah znaša za ozimno rž in pšenico ca 398 šil., za ozimni ječmen pa 363 šil.

„Kaj sem mogel drugega? Nisem tak prasec in ...“

„... in Molanka je že bila Klambosova. Kar priznajte!“

„Gad!“ je siknil oče in spet začel razmetavati po omari.

Stopil sem k njemu.

„Pustite materin denar,“ sem zaklical besno, „pustite materine žulje!“

„Rekel sem, da se mešaš v stvari, ki ti niso mar.“

Zgrabil sem ga za roko.

„Mati mi je mar, mar mi je, kdaj se bo lahko vrnila na Strmec, kdaj ...“

„To ti pa ni mar, da mene žre v pljučih, da sem živ mrlič, da nimam drugega kot pijačo, pa mi še pijače ne privoščiš, kaj? Lep sin!“

V očetovih kalnih očeh je bilo toliko onemoglega srda in toliko zadušenega gneva, da so se mi prsti, s katerimi sem oklepal očetov desni lake, sami razprli. Stopil sem dva, tri korake nazaj proti vratom. Oče je znova segel z desnico med perilo. Videl sem, kako je izpod rjuh potegnil zelen pisemski ovitek, kako ga je s trepetajočimi prsti odprl, vzela iz njega nekaj desetakov, preštel, kar je bilo še v njem, potisnil ovitek nazaj med perilo, desetake pa stlačil v žep.

„Kakšen travnik, kakšna krava!“ je zamomljal, ko je zaprl omario in se pognal proti vratom. „Tu, tu,“ je zahropel in se s

pestjo udaril na prsi, „tu peče, tu žge. Ugasiti je treba žejo, ublažiti bolečino, pozabiti, pozabiti!“

Odprl je vrata, zaprl pa jih ni, preveč se mu je mudilo z doma.

Zvečer sem dejal materi, ko sem videl njen zaskrbljeni obraz: „Zakaj ne skrijete denarja kam drugam?“

„Ali veš, da mi ga je spet vzel?“ se je zavzela.

„Vem.“

„Res, lahko bi ga skrila, da ga ne bi našel. Lahko bi imeli travnik, lahko bi ...“ Dvignila je glavo in me pogledala naravnost v oči. „Tak človek je: nikoli ni bil zadovoljen s tem, kar je imel, zato se ja zapil, že davno. Zdaj je prišla še kamena bolezen. Mi vsi smo na boljšem kot on. In če mu je sojeno samo še leto dni, kot pravijo? Tega ne smeš pozabiti, Marko, ne smeš.“

Doma mi je bilo z vsakim dnem bolj nezno. Čutil sem, kako me je oče teže in teže gledal, a zazdelo se mi je tudi, da bi bilo morda celo materi laže, če ne bi bilo mene doma.

„Amon,“ sem dejal kak teden po tem dogodku, ko sva sredi dopoldneva stopala navzgor proti hiši, „ali ne bi pogledala kam dalje? Tu v Merlewaldu ni dela, in za naju ga tudi ne bo tako kmalu.“

Amon se je ustavil.

„Na to sem tudi jaz že mislil. Francija je velika dežela. Kam bi jo udarila?“

„V Pas de Calais, v Mens,“ sem rekel kolikor mogoče ravnodušno. „Res, tudi tam odpuščajo, kot sem slišal, ampak z odpusti so začeli pozneje. Morda imava srečo, rudniki so večji kot tu, delo, kot pravijo, težje, zato bi morda le našla kaj.“

„V Mens? Tam je še več Slovencev kot tu. Dobra misel! Nekam je treba kreniti. Nič te dela ne bo prišel ponujat.“

Ni minilo štirinajst dni in sedla sva na vlak. Amon je vzel s seboj tudi harmoniko in note.

Mati naju je še pred odhodom zadrževala.

„Kdo vaju le preganja,“ je govorila, čeprav je tudi ona vedela, da ni druge rešitve, „jesti imamo in bomo imeli, tudi kak zaslužek se zmerom najde.“

Segel sem ji v roko.

Kako dolgo se ne bova videla?

Tudi njej je ista misel stisnila srce. Solze so se ji zalesketale v očeh, ko je rekla: „Če bo slabo, pridi! Obljubi, Marko, da boš prišel! Oba pridita!“

Spodaj pri Avstrijcu sem našel očeta.

„Torej greš? Gresta?“ je neprizadeto zagodrnjal in naju povabil k mizi. „Sedi, sedita! Franc, steklenico belega!“

Še midva z Amonom sva naročila steklenico.

„Če bi bil zdrav, bi šel z vama,“ je rekel oče, ko sva se dvignila. „Tako pa je vseeno, crnil bom tu, kot bi drugod.“ Ho-

da popolnoma zmrzne. Zmrznjeno mleko je mogoče ohraniti zelo dolgo, zato je primeren za izvoz. Kaže, da ga bodo lahko precej izvažali tudi v najbolj oddaljene vroče afriške, azijske in druge dežele, kjer živi mnogo Angležev in drugih belcev. Belci v tropskih deželah zelo pogrešajo dobro mleko, poslej pa ga bodo lahko sprejemali tudi med najhujšo vročino. Zmrznjeno mleko bo naprodaj že jeseni. Strokovnjaki napovedujejo, da bo te vrste mleko sčasoma izpodrinilo druge vrste konzerviranega mleka.

tel je še nekaj reči, pa je samo zamahnil z roko. „Vseeno, zares vseeno,“ je s knil skozi zobe.

Krčevito mi je stisnil roko, kot da se poslavlja za dolgo.

Zaklical mi je nekaj, ko sem že bil na ulici. Mudilo se je na vlak, zato se n' sem utegnil ustaviti in vprašati, kaj hoče.

Štiri leta sem begal iz kraja v kraj, štiri leta sem pravzaprav preživel na francoskih asfaltiranih cestah, vse od tistega malce oblačnega majskega dne leta enaintridesetega, ko sem zapustil Merlewald, do skoraj prav takega majskega dne leta petintridesetega, ko sem dobil spet stalno delo. Malodane pol Francije sem prehodil in prevozil, spoznal na stotine ljudi, videl več kot prej od tistega dne, ko sem prvič prilezel, po štirih, na prag naše kočice na Strmecu, in se več naučil kot iz vseh šolskih knjig in Gaspardovih brošur. Mnogi kraji so zbledeli v mojem spominu, številni obrazi so se zabrisali in celo izginili brez sledu, neštetja srečanja so utonila v pozabo, marsikaj pa je ostalo; ne samo spoznanje, da se mora človek, posebno delavec, za svoj prostor na soncu neprestano, neodjenljivo in odločno boriti, da je ta boj krut, a tudi lep, trdno so se mi vtisnili v spomin tudi nekateri doživljaji, veliki in usodni, a tudi majhni, drobni, komajda opazni.

(Se nadaljuje)

EVROPA PRED VIHARJEM

Reichstag v plamenih

„Tokrat“ — je pisal Goebbels — „ne bo napak. Borba je sedaj gladka, ker lahko uporabimo vsa sredstva, s katerimi razpolaga država. Na razpolago sta nam radio in tisk. Propagando bomo privedli do popolnosti. Tokrat nam celo denarja ne bo manjkalo.“ V Göringovi palači se 20. januarja zbere okrog 25 vodilnih industrijev. Hitler je zmeren, toda le zapreti: „Če ne bodo rešile volitve, tedaj bomo odločili z drugimi sredstvi.“ Za njim govori Göring: „Kdor ne sodeluje v borbi, naj doprinese vsaj finančno žrtev... Zahtevane žrtve bodo toliko lažje, če smo prepričani, da bodo to zadnje volitve za naslednjih deset ali celo sto let.“

Volilni sklad doseže višino tri milijone mark za koalicio, toda jasno je bilo, da bodo nacisti zahtevali (in dobili) levji delež. Nacistična volilna kampanja je usmerjena proti socialdemokratom, komunistom in strankam centra. Hitler na volilnih zborih kliče: „Od tebe, nemško ljudstvo, zahtevam — ker ti drugim dajalo štirinajst let — da tudi nam daš vsaj štiri.“ Hitler ni ostal samo pri besedah. Zbora drugih strank razbijajo oddelki SA: pretepajo govornike, trgajo letake in plenijo časopise.

Papen je verjel, da drži Hitlerja v svojih rokah. Toda pozabil je na Göringa, ki je v usodnem letu 1933 odigral drugo največjo vlogo takoj za Hitlerjem. Ključ do državne oblasti, ki so jo kontrolirale pruske policijske sile in pruska državna uprava — je bil v rokah Göringa. Prusko notranje ministrstvo je upravljalo dve tretjini vse Nemčije in je bilo važnejše kot zvezno ministrstvo. (Nemčija je bila razdeljena na več držav, ki jih je združevala zvezna vlada. To je bil nenavaden sistem dvojne vlade.) Göring se je strgal z vrvice kot stekel pes. Takoj je pričel čistiti pruski državni aparat in vanj vključil naciste. V policijo je na vodilne položaje postavil aktivne voditelje oddelkov SA in SS. Policiji je prepovedal, da bi se spopadla z oddelki SA in „Stahlhelmom“. „Nobene milostne organizacijam, ki sovražijo državo!“ — zapoveduje v svojih poveljih policiji. Tako objavlja vojno komunistom in socialdemokratom. Njegova povelja jasno pravijo, da bodo kaznovani vsi tisti policisti, ki ne bodo uporabili strelnega orožja v svoji službi, brez ozira na posledice. Da bi bil še bolj jasen, dodaja: „Vsak uslužbenec mora vedeti, da se bo nedejavnost ocenjevala resneje kot pa napake, ki bodo nastale zaradi podvzete akcije.“

Göring izda 22. februarja povelje za ustanovitev pomožne policije z obrazložitvijo, da so sredstva redne policije omejena. Vpoklicanih je 50.000 mož. Med temi je bilo 25.000 članov SA in 15.000 članov SS. Rjave in črne srajce so natakile na svoje rokave brez trakove in že so predstavljale državno oblast. Policijska oblast je prešla v roke razbojniških tolpa. Dnevno časopisje je imelo v tem času tri redne spiske:

spisek odpuščenih ali zamenjanih vladnih in policijskih uslužbencev;

spisek prepovedanih listov in časopisov ter spisek oseb, ki so bile ubite ali ranjene v političnih nemirih.

Edina ovira za naciste so bile levičarske stranke, posebno komunistična. Göring in Goebbels sta iskala izgovor, da bi strla kompartijo. Berlinska policija je 24. februarja vdrla v „Dom Karla Liebknehta“ — glavni stan komunistov. V službenem poročilu obvešča policija, da je v domu našla načrte za komunistično revolucijo. Obljubila je, da bo zaplenjene dokumente objavila v najkrajšem času. To se ni nikoli zgodilo, ker teh dokumentov enostavno nikjer ni bilo. Policija pa je postrčila ukrepe proti izmišljeni revoluciji.

Tedaj je nenadoma 27. februarja ponoči izbruhnil požar v Reichstagu in stavbo poškodoval.

Izgovor za napad na komuniste je bil tu. Začel se je pogrom, kajti službeno poročilo je še isto noč trdilo, da je policija v goreči stavbi aretirala nizozemskega komunisto van der Lubbe. Nacisti so opustili prvoten načrt, da bi inscenirali atentat na Hitlerja, ker se je Hitler še celo tega bal. Obveljala je zamisel, da bo Reichstag dovolj velika bakla, dovolj pomemben signal. Vrgli so v svet izrte zvito parolo, da je požar signal za začetek komunistične revolucije. Nebo nad Reichstagom je še odsevalo od ognjenih zubljiv, ko so nacisti že krenili v organiziran napad.

Nekaj minut po tem, ko so organi sporočili o požaru, je prišel na mesto požara Göring. Kmalu za njim sta prihitela še Hitler in Goebbels. Vsi trije so bili takoj pri roki. Vsi trije so bili nacistične stranke so ta dan ždeli v Ber-

linu, čeprav je bila volilna kampanja na višku in bi morali biti na različnih zborovanjih v Nemčiji. Precej zgovorna okoliščina. Prihitej se seveda tudi von Papen.

V spremstvu teh veljakov je bil tudi angleški novinar Sefton Delmar, ki je poročal za londonski fašistični list „Daily Express“. In vendar poročilo prav tega fašističnega lista Hitlerja najbolj obremenjuje. Delmar je opisal pogovor med veljaki, ki se je odvijal kakih dvajset ali trideset minut po odkritju požara. Hitler, ki je pravkar prišel, se je obrnil k podkanclerju von Papenu z besedami:

„To je od boga dano znamenje. Nihče nam ne bo sedaj preprečil, da ne bi uničili komunistov z železno pestjo.“

Nato se je Hitler obrnil k Seftonu Delmarju:

„Priča ste velikemu novemu obdobju v nemški zgodovini. Ta požar je njegov začetek.“

Hitler je spregovoril te besede — obtožil komuniste — ko še nihče ni mogel ugotoviti, ali so zažgali palačo res komunisti. Ob tem času so Lubbe šele s pomočjo tolmača zasliševali in je zasliševanje trajalo (in to so drugi dan poročali vsi časopisi) do zgodnjih jutranjih ur. S tem je Hitler nehoti odkril nacistični načrt. Spregovoril je o tem, kar bo morala policija šele „ugotoviti“. Hitler je stopil na sceno prezgodaj. Na odru se je pojavil kot jasnovidec in že je spregovoril besede o novem obdobju — besede se je naučil že prej, kajti sodil je, da bodo prišle v zgodovino.

Še isto noč je policija aretirala okrog 5000 komunistov. Naslednjega dne, 28. februarja,

Proces v Leipzigu

Septembra 1933 se je pričel pred četrtim kazenskim senatom Reichsgerichta (sodišča Reicha) v Leipzigu proces, ki je obsodil nacistično, čeprav ga je propagandni minister Goebbels skrbno pripravil, da bi z njim utrdil Hitlerjev prihod na oblast in pokazal svetu, da nacizem rešuje Nemčijo pred krvavo komunistično revolucijo. Ne samo Nemčijo, temveč tudi ves svet.

Proces je postal slaven in se ga zgodovina delavskega gibanja spominja pod imenom „leipziški proces“. To je bil proces proti van der Lubbeju in tovarišem. Tako vsaj v začetku. Kolesje procesa je steklo in morda bi bil to eden izmed številnih krvinskih procesov, če ne bi med obtoženci sedel Georgij Dimitrov, član CK komunistične partije Bolgarije in član Izvršnega komiteja kominternne. Z železno logiko doslednjega revolucionarja in odkritim preziranjem smrti je zmekkal kolesje procesa. Obračunal je s predsedstvom senata, prisilil, da so umaknili najete priče in še je za nameček osmešil dva mogočna ministra Reicha — zavaljenega Hermana Göringa in suhljatega Josepha Goebbelsa, ki sta s svojim nastopom kot priči skušala rešiti, kar je Dimitrov sproti podiral.

21. septembra 1933.

Že v zgodnjih jutranjih urah so se tega dne sprehajale po trgu pred sodno palačo številne policijske patrulje. Okoli palače je stal strnjen kordon policije. Pri glavnem vhodu v palačo je stala še posebna straža. Ta straža je pregledovala dovolilnice in preiskovala vstopajoče, če morda ne nosijo s seboj orožja. Na hodnikih so se gnetli policijski uslužbeni v uniformah in tudi v civilu. Pred vrati v dvorano je stala druga policijska kontrola, ki je vsakega vstopajočega preiskala od glave do pet. Stavba je bila še najbolj podobna policijski kasarni.

Procesu so lahko prisostvovali le tisti, ki jih je izbralo nacistično propagandno ministrstvo. V dvorano je vstopilo 123 časopisnih poročevalcev. Med njimi je bilo tudi določeno število inozemskih novinarjev. Toda v dvorani ni sedel niti en sam predstavnik komunističnega, socialdemokratskega ali levičarskega usmerjenega tiska. Tako je odločil Goebbels. Hotel je voditi napad tudi v tisku. Napad je bil usmerjen proti organiziranemu delavstvu proti komunistični „nevarnosti“. Zato so zasedli mesto v dvorani samo zastopniki meščanskega tiska.

In ostali poslušalci? To so bili izbranci iz vrst visokih funkcionarjev nacionalsocialistične stranke. V dvorano ni vstopil noben delavec, noben nameščenc, noben kmet izmed 12 milijonov volivcev, ki so na zadnjih volitvah glasovali za komunistično in za socialdemokratsko stranko Nemčije.

V sodni dvorani je stala kopica mikrofonov in filmskih aparatov. Vse je bilo priprav-

je izdal Hitler dekret „za zaščito ljudstva in države“. Dekret je podpisal Hindenburg in je označen kot „obrambni ukrep proti komunističnim dejanjem nasilja“. Dekret je bil strahovit adut v rokah nacistov. Vseboval je omejitve osebnih svoboščin: govora in tiska, zborovanj, telefona, telegrafa in pošte. Dajal je pravico za hišne preiskave in za zaplenbo premoženja. Uvajal je smrtno kazen za zločine „velicidaje“, zastrupljenja, požigov in sabotaž... .

Toda nacisti so ravnali zvito. Niso prepovedali komunistično stranko. Čakali so na volitve, sicer bi se lahko zgodilo, da bi se glasovi delavcev, ki so bili sedaj še razdeljeni med socialdemokrate in komuniste, združili. Volilni boj je besnel v znaku terorja kljukastega križa. Nacisti so valili na „marksiste“ grozne obtožbe, da so se celo zmernim ljudem — ježili lasje. V kampanji je zadnja in najvišjo točko dosegel požig Reichstaga, ki so ga nacisti pripisali komunistom.

Kolone SA marširajo, deset tisoč nacistov vihti po cestah bakle in prapore s kljukastim križem. Hreščijo zvočniki; nasilje in obračunavanje divjata po cestah in po hišah. Policija pa stoji mirno ob strani...

Volitve (5. marca) so prinesle nacistom 17.277.000 glasov, stranki centra 4.424.000 glasov, socialdemokratski stranki 7.181.000, komunistom kljub nacističnemu terorju 4.848.000 in nacionalistom 3.136.000 glasov. Z zavezništvom teh zadnjih (nacionalistov) je Hitler v Reichstagu dobil nezadostno večino: 288 svojih in 52 nacionalističnih poslancev, skupno torej 340 od skupnih 647 mest.

Del komunističnih poslancev so že areti-

rali. Ostali se v parlamentu niso smeli pojaviti. Hitler je enostavno objavljaval nove zakone in s tem kopljal oblast v svojih rokah. Še ni bil diktator, toda večje je obšel ustavo in je 26. maja 1933 prepovedal komunistično partijo. Njeno premoženje je zasegel. Na vrsto so prišle še druge stranke. Zaporstvo padajo in Hitler jih razpušča. Zadnja je na vrsti nacionalsocialistična, ki je pomagala Hitlerju v parlamentu dobiti večino. Njen vodja Hugenberg protestira pri predsedniku. Zaman.

Uradni list z dne 14. julija 1933 prinese kratko obvestilo:

Nemška vlada prinaša sledeči zakon:

Člen 1. Nacionalsocialistična stranka predstavlja edino politično stranko Nemčije.

Člen 2. Kaznovan bo vsak, kdor bo poskušal podpirati kako drugo stranko ali snoval novo...

Preiskava proti požigalcem Reichstaga je v teku. Nacionalsocialistično časopisje jo napihuje do neba. Toda medtem je Hitler že pospravil ostale stranke in zasedel vsa ministrstva s svojimi ljudmi. Ostal je edino Papen. Nasilje raste. Göring organizira gestapo, odpira koncentracijska taborišča. Edini zakon je kljukasti križ. Vlada je storila samo en ukrep: izdala je proglas o amnestiji „za kazniva dejanja, ki so bila storjena v ljudski revoluciji“. Tako je oprala nacistom krvave roke.

Mladina je drla za Führerjem. Kolone marširajo in marširajo...

Nacisti so lahko blagoslovljali požig Reichstaga — prinesel jim je oblast, o kateri so sanjali in ubijali ceih deset let. S silnim hropom so pripravljali v Leipzigu proces proti požigalcem. Biti bi moral krona njihove propagande. Svetu hočejo dokazati, da so ustavili „krvavi“ pohod komunizma. Marljivo so se pripravljali nanj. Vse je bilo pripravljeno. Tako so nacisti mislili, v takem prepričanju so živeli.

vom. Proces se je začel v znamenju kljukastega križa.

Ob 9. uri 15 je dr. Wilhelm Bünge nastopil s svojim otvoritvenim govorom. Govor je bil malce čuden. Spoprijel se je s pisanjem inozemskega tiska, ki je obsodil preiskavo in ki se je skoraj v celoti postavil na stran obtoženih komunistov. V svojem govoru se je opravičeval tudi s tem, da so prisotni tuji poročevalci. Nacistična oblast ni dovolila, da bi obtožene komuniste branili inozemski branilci, ki so si jih obtoženci izbrali. Zato Bünge hiti govoriti o tem, da se bodo kljub temu obtoženci lahko branili in da bo sodišče njihovo obrambo upoštevalo.

Otvoritveni govor je pokazal sliko procesa; tu je prežala policijska kasarna, izbrano poslušalstvo, cenzuriran radio, cenzuriran film, moralno in fizično poteptan van der Lubbe, štirje obtoženci, hitlerjanski pozdrav in sodišče, ki se že v začetku brani pred javnim svetovnim mnenjem. To, na kar je pitifašistično časopisje neprestano opozarjalo, to se je pokazalo že prvi dan procesa.

Resnica s procesa pa je kljub temu prodrla v svet. Ilegalna komunistična partija Nemčije ni držala križem rok. Ves čas preiskave so tovariši v neprestani smrtni nevarnosti zbirali dokaze in dokumente. Sedaj pa so dan za dnem posredovali potek procesa vsem tistim poročevalcem inozemskih časopisov, ki jim Goebbels ni dovolil prisostvovati na procesu. Tujina je bila sproti obveščena. Zato so antifašisti lahko sestavili veliko obtožnico proti nacizmu pod imenom „Rjava knjiga“ (Braunbuch), organizirali veliki protiprocen v Londonu in številne demonstracije v Londonu, Parizu, New Yorku in drugod po svetu.

Med poslušalci v dvorani so sedeli inozemski odvjetniki Marcel Villard, Dečev, Grigoriev, Gallagher in Artur Hays. Vsak izmed njih je nosil v žepu pismo predsednika senata Büngerja, s katerim je Bünge v imenu sodišča odklonil zahtevo, da bi sodelovali v procesu kot branilci. Kmalu nato so jih izgnali čez mejo.

Van der Lubbe — uganka

Marinus van der Lubbe, holandski državljani, star 24 let, brezposeln, po poklicu zidar. To so skromni osebni podatki mladega moža, ki ga je policija aretirala 27. februarja 1933 v gorečem Reichstagu. Aretiral ga je stražmojster Poeschel. Lubbe je bil obleden le v hlače in srajco. Pri aretaciji se ni upiral. Pri njemu so našli holandski potni list na njegovo ime.

V sodno dvorano v Leipzigu so ga 21. septembra pripeljali prvega. Bil je edini uklenjen. Vsa dvorana je uprla vanj svoje poglede. Na njem je bila zgrajena celotna obtožnica. Vsi so pričakovali, da bodo zagledali odločnega požigalca, ki je zavestno storil svoje dejanje. Nacistična propaganda ga je ves čas preiskave kazala kot komunisto, ki

naj bi s svojim požigom parlamenta dal znak za oboroženo vstajo kompartije Nemčije proti Hitlerju.

Pred poslušalci pa je stal zdaj van der Lubbe kot človeška podrtija. Vstopil je kot mesečnik, v črtasti jetniški obleki, glavo je povešal globoko na prsi in z ugaslim pogledom sedel na prostor, določen za obtožence. Tak je bil tudi ves čas procesa. Na vsa vprašanja je odgovoril z „ja“, „ne“ in „ne vem“, ali pa je nerazložno mrmral nerazumljive odgovore, ki jih je posredoval poslušalcem prevajalcem. Kadarkoli je vstal, da bi se približal sodni mizi, je eden od obeh policistov, ki sta bila njegova osebna stražarja, skočil pokonci in ga spremljal do mize.

(Se nadaljuje)

„Kolonija dobrih prijateljev“

Proega septembra se je vrnila druga skupina naših otrok s počitniškega letovanja v Savudriji. O tem, kako je 60 slovenskih koroških otrok preživelo vesele počitniške dneve ob lepi jadranski obali v „Koloniji dobrih prijateljev“, v kratkem poročajo:

Ko smo se 12. avgusta zvečer pripeljali v počitniški dom, so nas pristrčno in vesele sprejeli pionirji iz Ljubljane, Novega mesta, iz Jesenic in Bleda. Ob spremstvu harmonike so nam zapeli nekaj pesmi in takoj prvi večer smo se počutili domače. Otroci so se kmalu pomešali in spoznali med seboj in razvilo se je prav dobro prijateljstvo. Razdeljeni so bili v devet družin; najstarejši dečki so se združili v družino „delfinov“, deklice v „morske zvezde“, imeli pa smo tudi „lastovice“, „morske ježke“, „trobentice“, „ribice“, „gusarje“, „murke“ in male „rakce“. Vsaka družina je imela svojega vzgojitelja.

Vreme nam je prve dni malo nagajalo in kopalnice nasproti doma je ostalo prazno. Namesto kopanja — bilo je prehladno — smo delali izlete v okolico, se zabavali z različnimi igrami ter pridno segali po knjigah iz bogato opremljene knjižnice. Kako srečni pa smo bili, ko je posijalo toplo sonce in smo smeli prvič v vodo! Ni mogoče opisati navdušenja nad prvimi poskusi plavanja pa ob srečanju s slano morskovo vodo. Tudi tisti, ki še niso znali plavati, so se pod nadzorstvom spoznali s to umetnostjo in pri tekmovalni koncu letovanja so ponosno pokazali, koliko so se naučili v tem kratkem času.

Preskrbljeno je bilo z izdatno hrano, ki nam je tudi vedno dobro teknila, saj nas je voda napravila še posebno lačne. Po kosilu so morali otroci k počitku, toda to je bilo najtežje in le malokateri je res zaspal; gledali so na uro in na minuto točno spet skočili iz postelj, da ne zamudijo kopanja.

Po večerih smo se zabavali s petjem, plesanjem in igranjem. Otroci so pripovedovali o domačem kraju, pripravili so taborni ogenj ter nastopili s petjem in deklamaci-

jami. Imeli smo „veseli večer“, ki so ga priredili otroci sami in pristrčno smo se nasmejali ob posrečenih nastopih.

Lep doživljaj za vse je bil tudi izlet z ladjo; peljali smo se v Piran, Izolo in Koper, kjer smo si ogledali razne zanimivosti.

Le prehitro so minili lepi dnevi in poslavlili smo se morali od novih prijateljev, ki so prišli iz najrazličnejših krajev, pa nas je tesno združila skupna pesem in skupno življenje. Med pošto domov smo se ustavili še v Postojni, kjer smo obiskali znano Postojnsko jamo. V Ljubljani pa so nas oskrbeli z izdatnim okrepčilom ter nas obdarili z lepimi knjigami.

Tedni, ki smo jih preživeli v „Koloniji dobrih prijateljev“, nam bodo ostali v najlepšem spominu, prijateljem, ki smo jih spoznali, pa smo obljubili, da se medsebojne vezi z odhodom domov nikakor ne bodo razdružile.

Mnenje o dobrih in slabih časih

Gallupov inštitut, ki raziskuje javno mnenje, je pred kratkim izvedel v Avstriji tudi povpraševanje po „dobrem starem času“ ter po „najslabšem času“.

Pri vprašanju po najboljših časih se je od vprašanih izreklo za monarhijo 9 % (le med ljudmi nad 60 let starosti jih je bilo 21 % in med Dunajčani 14 %), za dobo od 1918—1930 4 %, prav tako 4 % za leta 1931—1938, 6 % za čas 1939—1945, niti cel odstotek se ni izreklo za dobo od 1946 do 1949, 74 % za dobo od 1950—1959.

Sadna drevesca, veliko cenejša in močnejša kot drugod, Vam nudi drevesnica Polzer, p. Št. Vid v Podjuni.

Trije odstotki vprašanih pa sploh niso izrazili mnenja.

Pri vprašanju po najslabših časih pa je

Protesti se množijo

Protestno gibanje proti nameravam atomskim poskusom Francije v Sahari se dalje širi in je zajelo skoroda vse afriške in azijske države. V Kairu se je sestala posebna protestna konferenca, na kateri je 25 afriških in azijskih držav ostro protestiralo proti francoski nameri. Tej konferenci

Zapiski ob pliberškem letnem sejmu

Številni podjetniki, ki so postavljali svoje šotore, ute in stojnice na sejmskem travniku in navažali tja blago ter pripravljali druga razstavišča za zabavo in razvedrilo, so bili dneve pred sejmom zaskrbljeni, kako bo z vremenom, kajti sejem traja samo dva dni. Najemnina za prostor, ki jo pobira mestna občina, in drugi stroški pa so obžutni. Toda bog vremena je bil prizanesljiv ter je naklonil za prireditev primerno ugodno vreme.

Sejem je bil zares živ. Prišel se je pravzaprav že v soboto popoldne, ko je župan Micheu uradno otvoril največjo podjunsko slavnost in v libuški uti načepil prvi sodček sorgendorfskega piva iz domače pivovarne. V uti je ves čas sejma igrala libuška godba.

Že v soboto zvečer je bilo v pozne nočne ure veliko ljudi na sejmšču ter se je že kazal značaj pliberškega sejma na travni-

ku. Sejem je bil bogato založen z razstavami in prodajnicami domačih in tujih podjetnikov. Obratovala so gostinska podjetja, prikazani so bili kmetijski stroji in orodje, kar so razstavljala tudi podjetja Kmečko gospodarska zadruga Pliberk, tvrdke Maks Traun, France Rutar in Janez Lomšek. Na domača obrtna in gostinska podjetja, ki so inserirala v našem listu, opozarjamo še posebej, da bomo svoja nakupovanja in naročila krili pri njih.

V nedeljo je bil obisk sejma brez dvoma rekorden. Lahko rečemo, da so vse poti iz vseh krajev vodila v Pliberk. Ogromno število najrazličnejših motornih vozil je navozilo na tisoče ljudi na sejmšču. Ves travnik je bil ogromno pavavišče, saj je bil prostor z zabavišči zaseden skoraj nič manj kakor na primer zabavni park na koroškem velesjemu. Znanci iz vseh krajev so se srečavali in sproščeno zabavali. Razpoloženje je bilo pri vseh vidno razigrano.

Nad vse privlačna točka na sejmšču je bil Breznikov šotor s poskušnjo vin, piščancev na ražnju in drugimi dobrotami, predvsem pa je vlekel instrumentalni kvintet iz Celja. Fantje so igrali odlično in prvovrstno, ljudje so se neprenehoma gnetli v prostoru in okoli prostora, poslušali in dajali duška svojemu zadovoljstvu z iskrenim odobravanjem.

Tudi v ponedeljek je bil zelo povoljen obisk na sejmšču. Drugi dan sejma je bolj namenjen nakupovanju potrebščin in raznim kupčijskim sklepom. Zaradi množične udeležbe so bili na sejmu zastopani podjetniki lahko zadovoljni s poslovnimi uspehi.

Množično srečanje na največji podjunski ljudski slavnosti je za letos minilo. Na travniku sta se srečali obe narodnosti v deželi in v pretežni večini je bilo slišati našo govorico. In lepo je, da ni prišlo do kakršnih izpadov zaradi različnosti obeh deželnih jezikov, kar je bil v prejšnjih časih čisto žalosten primer. Tudi pliberški letni sejem na travniku naj koristi in doprinaša k lepšemu medsebojnemu sožitju med obema narodoma v naši lepi skupni domovini.

RADIO PROGRAM

RADIO CELOVEC

Poročila dnevno: I. program: — 5.45, 6.45, 7.45, 12.30, 17.00, 20.00, 22.00. II. program: — 6.00, 7.00, 8.00, 13.00, 17.00, 19.00, 22.00, 23.00.

Vsakodnevne oddaje: I. program: — 5.55 Oddaja za kinete — 6.00 Vedri zvoki — 7.00 Pisan spored za jutranjo uro — 7.55 Gospodarska poročila in delovni trg — 9.00 Pozdrav nate — 10.10 Gospodinjski magazin — 11.00 Dobro razpoloženi ob enajstih — 12.03 Pestro mešano — 13.00 Opoldanski koncert.

Sobota, 12. september:

I. program: 8.00 Fantje, veseli bodite — 8.45 Sini pisani svet — 9.00 Od pesmi do pesmi — od srca do srca (slov.) — 14.00 Pozdrav nate — 15.00 Sedem dni Koroška — 16.20 Mladinska oddaja — 18.45 Za delopust. Poje moški zbor „Baško jezero“ (slov.) — 18.55 Športna poročila — 19.00 Dober večer, dragi poslušalci — 20.15 Pester večerni spored — 21.30 Dovolite, moje ime Cox.

II. program: 7.15 Jutranja glasba — 8.20 Pester glasbeni spored — 9.30 Zabavna glasba — 10.00 Operni koncert — 11.00 Ljudske viže — 12.03 Za avtomobiliste — 13.30 Pet minut agrarne politike — 14.15 Godba na pihala — 15.00 Palelje, sonce in glasba — 17.10 Lepa pesem — 17.40 Pesmi iz Štajerske — 19.30 Za ljubitelje opernih melodij — 21.00 Mojstri operel.

Nedelja, 13. september:

I. program: 6.10 Vesela melodije — 6.50 Naš domači vr — 7.30 S pesmijo in glasbo pozdravljamo in voščimo (slov.) — 9.00 Jutranje melodije — 11.00 Glasbena nedeljska promenada — 11.30 Veselo petje — veselo igranje — 13.00 Operni koncert — 13.45 Iz domovine — 14.30 Pozdrav nate — 16.00 Otroški oder — 17.05 Za ljubitelje popevk — 19.00 Športna poročila — 20.10 „Heinz-Peter“, slušna igra.

II. program: 7.05 Godba na pihala — 8.15 Popevke — lepa obnašanje — 9.00 Operni koncert — 10.05 Dunajski zajtrk z glasbo — 13.15. Opoldanski koncert — 16.00 Plesna glasba — 16.30 Popevke — 18.00 Nedeljal Nedeljal — 20.00 Večer pesmi.

Ponedeljek, 14. september:

I. program: 8.00 Operni koncert — 8.45 Zapiski iz domovine — 14.00 Poročila, objave. Pregled sporeda. — Melodije raznih narodov (slov.) — 14.45 Prav za Vas — 16.00 Dela Otto Walterja — 17.10 Popoldanski koncert — 17.55 Za ženo in družino (slov.) — 18.20 Za Vas?

— Za vse — 18.30 Mladinska oddaja — 18.55 Športna poročila — 20.15 Igra Vam Rudi Knabl — 20.30 Prav ima — 21.00 Zlata plošča.

II. program: 7.15 Jutranja glasba — 9.05 Solska oddaja — 10.25 Plička (rusko) — 13.30 Za ljubitelje opernih melodij — 15.30 Zvezde popevk — 16.00 Otroška ura — 17.10 Kulturne vesti — 17.15 Znanje za vse — 18.00 Glasba za zabavo — 19.30 Orkestralni koncert.

Torek, 15. september:

I. program: 8.00 Ljudstvo igra — 14.00 Poročila in objave. Carl Millöcker: Dijak prosjak (slov.) — 14.45 Prav za Vas — 15.15 Glasbena kramljanje — 16.00 Zabavna glasba — 18.30 Deset minut za Vas — 18.55 Športna poročila — 19.00 Ljuba mamical — 20.15 Opera.

II. program: 6.10 Z glasbo v dan — 7.15 Jutranja glasba — 8.20 Lahka hrana — 9.05 Solska oddaja — 13.10 Pestro mešano — 16.00 Iz sončnega juga — 16.00 Oddaja za žene — 17.10 Kulturne vesti — 18.00 Samo zate — 19.30 Za tiste, ki so ostali doma — 20.00 Vesele melodije — 21.00 Fiesta brasiliera.

Sreda, 16. september:

I. program: 6.10 Jutranja gimnastika — 8.00 Da, to je moja melodija — 14.00 Poročila, objave. 5 minut za čebelarje. Kar želite, zaigramo (slov.) — 14.45 Za ljubitelje popevk — 16.30 Koncertna ura — 17.10 Glasba, ki nam dopade — 17.55 Urno zaigrano — 19.00 Od plošče do plošče — 20.15 Življenje polno glasbe: Ernst Fischer — 21.00 Leteča preproga.

II. program: 7.10 Mali kalendarij — 8.20 Prosimo, prav prijazno! — 9.05 Solska oddaja — 13.30 Za ljubitelje opernih melodij — 15.30 Lahko pecivo nat — 16.00 Otroška ura — 17.10 Kulturne vesti — 17.40 Ura pesmi — 17.55 Melodije v ritmu — 19.30 Ljudje z Dunaja.

Četrtek, 17. september:

I. program: 8.00 Zveneča platno — 8.45 Avstriji v inozemstvu — 14.00 Poročila, objave. Kulturni koledar (slov.) — 14.35 Prav za Vas — 15.45 Srečanja v Erfurtu — 16.30 Fant in dekle — 17.10 Popoldanski koncert — 18.30 Mladinska oddaja — 20.15 Pester večerni spored — 21.00 Zveneča alpska dežela.

II. program: 6.05 Preden odideš — 7.15 Jutranja glasba — 8.10 Glasba na tekočem traku — 10.40 Solska oddaja — 12.03 Za avtomobiliste — 14.15 Znani orkestri — 15.30 Majhen koncert — 16.00 Oddaja za žene — 16.30 Zaljubljene gosli — 17.10 Kulturne vesti — 19.30 Kdo je kdo? — 20.00 Pozor! Snemanje! — 21.00 Operni koncert.

Petek, 18. september:

I. program: 8.00 Orkestralni koncert — 8.45 Za letoviščarje — 14.00 Poročila, objave. Mladinski obzor-

nik... (1.) (slov.) — 16.00 Glasba Nica Dostala — 18.10 Prosti čas je dragocen — 18.30 Kaj pravi industrija — 19.00 Športna poročila — 19.15 Dober večer, dragi poslušalci — 20.15 „Tol dolgov“, komedija — 22.10 Enkrat stara — drugo novo.

II. program: 6.10 Z glasbo v dan — 8.20 Prosimo, prav prijazno — 12.03 Za avtomobiliste — 13.30 Za ljubitelje opernih melodij — 15.30 Veselo in pestro — 16.00 Otroška ura — 17.10 Kulturne vesti — 17.15 Znanje za vse — 18.00 Veseli delopust — 20.00 Pozdrav z Dunaja — 20.45 Halo! Tenagerji!

Televizijski program

Vsakodnevna oddaja: 20.00 Čas v sliki. Oddaja čas v sliki tudi vedno pred zaključkom televizijskega programa.

Sobota, 12. 9.: 20.15 „Ponoči v Manhattanu“, kriminalna igra — 20.45 Parada humorja.

Nedelja, 13. 9.: 17.15 Za mladino „Doživeta domovina“ — 17.45 Za družino — 19.50 Kulturni film: Skandinavski polotok — 20.05 Prenos iz nemške televizije: Veseligr.

Ponedeljek, 14. 9.: 19.30 „Inšpektor Garrett“, kriminalni film — 20.40 Prosimo za Vaš nastop.

Sreda, 16. 9.: 17.00 Za otroke — 19.30 Očka je najboljši — 20.20 „Ni vse črno“.

Četrtek, 17. 9.: 20.15 Šah smrti — 20.40 Kulturni film — 21.00 Prenos iz nemške televizije: „Pravični“.

Petek, 18. 9.: 20.20 Löwingerjev oder.

Sobota, 19. 9.: 15.00 Sport — 19.30 Kaj vidimo novega — 20.20 Prenos iz nemške televizije: „Stari Heidelberg“.

RADIO LJUBLJANA

Poročila dnevno: 5.05, 6.00, 7.00, 13.00, 15.00, 17.00, 22.00.

Sobota, 12. september:

5.00 Pisan jutranji spored glasbe — 8.05 Lahka glasba — 8.20 Pionirski tednik — 9.00 Glasbene razglednice — 10.10 Iz albuma zabavnih zvokov — 11.00 Popevke in ritmi — 12.00 Poskočna harmonika — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.45 Makedonske narodne — 13.30 Pisani zvoki z Dravskega polja — 14.35 Voščila — 16.00 S knjižnega trga — 17.10 Za zabavo in razvedrilo — 18.00 Turistična oddaja — 18.45 Okno v svet — 20.00 Zabavne melodije — Opatija 1959.

Nedelja, 13. september:

6.00 Nedeljski jutranji pozdrav — 6.45 Vedri zvoki — 7.15 Češka godba — 7.35 S popevkami v nedeljsko jutro — 9.03 Zabavna malineja — 10.30 Za letoviščarje — 11.00 Domače popevke — 12.00 Voščila — 13.30 Za našo vas — 14.15 Voščila — 15.30 Majhen mozaik melodij — 16.20 Dvajset minut zabavne glasbe — 16.40 Slovenski orkester poje slovenske narodne pesmi — 17.00 Športna poročila — 20.00 Nedeljski intervju — 21.10 Med zgodbinami in skladbami.

Ponedeljek, 14. september:

5.00 Veder jutranji spored — 8.05 Domači napavi izpod zelenega Pohorja — 8.40 Sedem pevcev — sedem popevk — 9.30 V ritmu današnjih dni — 11.00 Uvodni taktil — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Zabavni zvoki — 13.30 Šiparske pesmi iz Kosova in Melahije — 14.55 Vede melodije — 15.30 S popevkami po svetu — 16.00 List iz domače književnosti — 16.20 Operne melodije — 17.10 Srečno vožnja! — 18.00 Družinski pogovori — 20.45 Domača aktualnost! — 21.00 Iz lahke glasbe.

Torek, 15. september:

8.05 Oddaja za otroke — 9.00 S popevkami po Evropi — 10.10 Od valčka do calypsa — 11.00 Za dom in ženo — 12.00 Segava klavijatura — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 15 minut z Viškimi fanti — 13.50 Godba na pihala — 14.35 Voščila — 15.30 Nekaj opernih ovtur — 16.20 Zabavni palpourri — 18.00 Iz zbornika spominov — 20.00 Poje kamorni zbor RTV Ljubljana — 20.30 Radijska igra.

Sreda, 16. september:

8.05 Klavir v ritmu — 10.10 Italijanske in francoske popevke — 12.00 Koračnice — 12.15 Kmetijski nasveti — 14.05 Prijubljene popevke — 16.00 Naši popolniki — 16.20 Melodije a la carte — 17.10 „Lepo mi poje črni kos“ — 17.30 V vedram ritmu — 18.00 Modni kotiček — 18.45 Razgovori o mednarodnih vprašanjih — 20.25 Spomini na poletne dni.

Četrtek, 17. september:

5.00 Glasbeni jutranji spored — 8.05 Oddaja za cicibanane — 9.00 Ritmi Latinske Amerike — 11.35 Stare melodije v novih priredbah — 11.50 Za dom in ženo — 12.00 Zvoki s citar — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Pesmi iz tujih dežel — 14.35 Voščila — 15.00 Iz svetovne književnosti — 16.20 Koncert po željah — 17.10 Izbrani smo za Vas — 20.00 Cetrikov večer domačih pesmi in napevov — 21.00 Dalgi pohodi.

Petek, 18. september:

8.40 Od melodije do melodije — 9.00 Narodne pesmi — 9.45 Hammond orgle v ritmu — 10.35 Lahka glasba — 12.00 Otroci pozdravljajo — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.40 Pesmi jugoslovanskih narodov — 13.30 Arja iz slovenskih oper — 14.10 Nekaj slovenskih narodnih pesmi — 16.20 Na vrtiljaku zabavnih melodij — 17.20 Plesna glasbena popoldne — 18.00 Kulturna kronika — 20.15 Tedenski zunanjo-politični pregled.